

MÜNDƏRİCAT:

Giriş	2
İqtisadi, sosial və mədəni hüquqlar üzrə Komitənin Azərbaycanın təqdim etdiyi üçüncü dövrü hesabat üzrə yekun qeydləri.....	3
Bütün əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin hüquqlarının müdafiəsi Komitəsinin Azərbaycanın təqdim etdiyi ikinci dövrü hesabat üzrə yekun qeydləri.....	11
Uşaq hüquqları Komitəsinin Azərbaycanın təqdim etdiyi birgə üçüncü və dördüncü dövrü hesabat üzrə yekun qeydləri	20

Giriş

Bu vəsait Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İqtisadi, sosial və mədəni hüquqlar üzrə Komitəsinin, Bütün əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin hüquqlarının müdafiəsi Komitəsinin və Uşaq hüquqları Komitəsinin Azərbaycanın təqdim etdiyi ən son dövrü hesabatlar üzrə qəbul etdikləri Yekun Qeydləri təqdim edir.

Müvafiq insan hüquqlarına dair Müqavilə Qurumları (Komitələri) tərəfindən dərc edilən Yekun Qeydlər Birləşmiş Millətlər Təşkilatının insan hüquqları müqavilələrinin üzv Dövlətlər tərəfindən icrasını qiymətləndirən ən əsas sənədlərdəndir. Yekun Qeydlər müvafiq insan hüquqları müqavilələrinin icra edilmə vəziyyətinə dair müşahidələr və tövsiyələr irəli sürməklə insan hüquqları müqavilələrinin daha yaxşı həyata keçirilməsinə xidmət göstərir.

İqtisadi, sosial və mədəni hüquqlar üzrə Komitənin

Azərbaycanın təqdim etdiyi üçüncü
dövri hesabat üzrə yekun qeydləri

İqtisadi və Sosial Şura

Paylanma: Ümumi
17 may 2013-cü il

Əsli: İngilis dilində
Qeyri-rəsmi tərcümə

İqtisadi, Sosial və Mədəni Hüquqlar üzrə Komitə

Komitənin Beşinci Sessiyasında (29 aprel - 17 may 2013-cü il) qəbul edilmiş Azərbaycanın təqdim etdiyi üçüncü dövrü hesabat üzrə yekun qeydlər

1. İqtisadi, Sosial və Mədəni Hüquqlar üzrə Komitə İqtisadi, Sosial və Mədəni Hüquqlar haqqında Beynəlxalq Paktın icrası üzrə Azərbaycanın təqdim etdiyi üçüncü dövrü hesabatı (E/C.12/AZE/CO/3) 3 may 2013-cü il tarixində keçirilmiş doqquzuncu və onuncu sessiyasında müzakirə etmiş və 17 may 2013-cü il tarixində keçirilmiş iyirmi səkkizinci sessiyasında aşağıdakı yekun qeydləri qəbul etmişdir.

A. Giriş

2. Komitə üzv Dövlət tərəfindən üçüncü dövrü hesabatın Komitənin hesabat qaydalarına uyğun formatda təqdim edilməsini alqışlayır. Komitə həmçinin təqdim etdiyi bir sıra suallara (E/C.12/AZE/Q/3/Add.1) ətraflı yazılı cavabların verilməsi ilə bağlı məmnunluğunu ifadə edir və Üzv Dövlətin yüksək səviyyəli idarələrarası nümayəndə heyəti ilə aparılmış konstruktiv dialoqu yüksək qiymətləndirir.

B. Müsbət məqamlar

3. Komitə üzv Dövlət tərəfindən aşağıdakı sənədlərin ratifikasiya edilməsini alqışlayır:

(a) Əlilliyi olan Şəxslərin Hüquqları haqqında Konvensiya, 28 yanvar 2009-cu ildə ratifikasiya edilmişdir;

(b) İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiyanın Fakultativ Protokolu, 28 yanvar 2009-cu il tarixdə ratifikasiya edilmişdir.

4. Komitə üzv Dövlətin aşağıdakıları özündə birləşdirən iqtisadi, sosial və mədəni hüquqlara dəstək vermək cəhdlərini məmnunluqla qeyd edir:

(a) 2006-cı ildə Gender Bərabərliyi Aktının və 2010-cu ildə Məişət Zorakılığı haqqında Qanunun qəbul edilməsi;

(b) 2006-cı ildə Əmək Pensiya Aktı və Sosial Müavinətlər Aktının qəbul edilməsi;

(c) Beynəlxalq övladlığa götürmə və nəzarət qaydalarını təkmilləşdirmək məqsədilə 2006-cı ildə Ailə Məcəlləsinə və Mülki Prosessual Məcəlləyə edilmiş Düzəliş - uşaqlar, həmçinin, Uşaqlar hüquqlarının həyata keçirilməsinə dövlət nəzarəti Qaydası;

(d) 2005-ci ildə İnsan Alverinə qarşı Mübarizə Aktının, eləcə də insan alverinə qarşı mübarizə üzrə Milli Fəaliyyət Planının qəbul edilməsi.

C. Əsas narahatlıq doğuran məsələlər və tövsiyələr

5. Komitə üzv Dövlətə xüsusilə Paktın icrasına görə məsuliyyət daşıyan məhkəmə, hüquq-mühafizə orqanları və digər qurumların əməkdaşları, həmçinin sözü gedən hüquqların subyektləri arasında İqtisadi, Sosial və Mədəni Hüquqlar haqqında Beynəlxalq Paktın tətbiqi ilə bağlı daha səmərəli məlumatlandırma və təbliğat işləri aparmaq məqsədilə insan hüquqları mövzusunda təlimlərini artırmağı tövsiyə edir. Komitə həmçinin üzv Dövlətin diqqətini Paktın ölkə daxilində tətbiqinə dair özünün 9 saylı ümumi Şərhinə (1998) yönəldir.

6. Komitə üzv Dövlətə Paktın nəzərdə tutulmuş iqtisadi, sosial və mədəni hüquqlardan istifadəyə nəzarət etmək məqsədilə bütün statistik məlumatların cinsi mənsubiyyət, əlillik, etnik, şəhər və kənd ərazisi və digər müvafiq meyarlara əsaslanmaqla təqdim edilməsini 2013-2017-ci illərdə Rəsmi Statistikanın İnkişafı üzrə Dövlət Proqramında təmin etməyi tövsiyə edir.

7. Komitə narahatlıqla qeyd edir ki, bir illik zaman məhdudiyətləri səbəbindən, İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkil (Ombudsman) daxil olan fərdi şikayətlərin yarısından çoxunu rədd etməli olmuşdur. Komitə həmçinin Ombudsmanın özəl sektorla bağlı şikayətlərlə məşğul olmaq imkanları ilə bağlı narahatlığını ifadə edir.

Komitə üzv Dövlətə tövsiyə edir ki, bir illik zaman məhdudiyətinin şikayət ərizələrinin verilməsinə maneçilik törətməməsi üçün addımlar atsın və bütün iqtisadi, sosial və mədəni hüquqların tam əhatə olunmasını və onun mandatına uyğun müdafiəsini təmin etsin.

8. Komitə milli azlıqların, xüsusilə ləzgi və talış əhalinin əsasən məşğulluq, mənzil təminatı, səhiyyə və təhsillə bağlı geniş yayılmış ayrı-seçkiliyin qurbanı olmasından narahatdır. (maddə 2)

Komitə üzv Dövlətə, milli və ya etnik mənşəyinə görə insanlara qarşı hər hansı formada ayrı-seçkiliyə və zorakılığa dözümsüz olduğunu aşkar şəkildə ifadə etməklə milli azlıqlara, xüsusilə ləzgi və talış əhaliyə qarşı ayrı-seçkiliyin bütün formalarını aradan qaldırmaq səylərini davam etdirməyi və əhalinin geniş kütlələrini bu prosesə cəlb etməyi tövsiyə edir. Bununla əlaqədar, Komitə iqtisadi, sosial və mədəni hüquqlarla bağlı ayrı-seçkiliyə yol verməməyə dair 20 saylı ümumi Şərhi (2009) üzv Dövlətin diqqətini çatdırır.

9. Komitə üzv Dövlətin Qaçqın, məcburi köçkün (MK), sığınacaq axtaran şəxslər və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin vəziyyətini yaxşılaşdırmaq səylərini yüksək qiymətləndirsə də, onların bir çoxunun hələ də həyat standartlarından aşağı səviyyədə yaşamasından və xüsusilə səhiyyə, müvafiq yaşayış yeri ilə təminat və qanuni işə götürülmə baxımından iqtisadi, sosial və mədəni hüquqlardan tam şəkildə yararlanma bilməməsindən narahatlığını ifadə edir (maddə 2).

Komitə üzv Dövlətə səhiyyə, müvafiq yaşayış yeri ilə təminat və qanuni işə götürülmə də daxil olmaqla, qaçqın, məcburi köçkün və sığınacaq axtaran şəxslərin iqtisadi, sosial və mədəni

hüquqlardan tam şəkildə yararlanmasını təmin etmək istiqamətində səyləri gücləndirməyi tövsiyə edir.

Komitə həmçinin üzv Dövlətə ölkədə vətəndaşlığı olmayan şəxsləri müəyyən etmək və onların iqtisadi, sosial və mədəni hüquqlardan istifadə imkanlarını artıracaq hüquqi statusu təmin etmək məqsədilə status müəyyənləşdirmə proseduru həyata keçirməyi tövsiyə edir. Bundan başqa, Komitə üzv Dövlətə inzibati tələbləri aradan qaldırmaqla qaçqın və sığınacaq axtaran şəxslərin nikah qeydiyyatı hüququnu təmin etməyi və ya onların evlənmək hüququnu asanlaşdırmağı tövsiyə edir.

10. Komitə 2006-cı ildə qəbul olunmuş Gender Bərabərliyi Aktını qiymətləndirməklə yanaşı, ailədə və cəmiyyətdə hələ də üstünlük təşkil edən güclü gender rolu stereotipləri və onların qadınların iqtisadi, sosial və mədəni hüquqlardan istifadə imkanlarına mənfi təsiri ilə bağlı öz narahatlığını bildirir. Xüsusilə, Komitə təhsil sahəsində mövcud olan gender bərabərsizliyi, qadınlar üçün bərabər məşğulluq imkanlarının olmaması və onların ailə və hamiləlik vəziyyəti ilə bağlı məşğulluq imkanlarında ayrı-seçkiliyə yol verilməsinin qarşısını almaq üçün tədbirlərin görülməməsindən narahatdır. (maddə 3)

Komitə üzv Dövlətə maarifləndirmə kampaniyaları vasitəsilə gender rolu stereotiplərini və meyllərini aradan qaldırmaq istiqamətində səylərini artırmağı tövsiyə edir. Komitə həmçinin üzv Dövlətə kişilər və qadınlar üçün bərabər iş imkanları yaratmaqla bağlı xüsusi qanun qəbul etməyi və həmin qanunu işəgötürmə kvotalarının müəyyənləşdirilməsi kimi düzgün mexanizmlər əsasında həyata keçirmək məqsədilə tədbirlər görməyi tövsiyə edir. Komitə, həmçinin üzv Dövlətdən hökumət, özəl sektor və coğrafi ərazi göstəriciləri əsasında cins, məşğuliyət, fəaliyyət sahəsi və ixtisas səviyyəsi üzrə bölünmüş əmək bazarında iştirak və orta faktiki gəlirlər barədə statistik məlumatları növbəti dövrə hesabatda daxil etməyi xahiş edir.

11. Komitə yaşı 35-dən az olan şəxslər arasında işsizliyin artması, eləcə də əlilliyi olan şəxslərin, köçkün və digər sosial azlıqların işsizlik səviyyəsinin yuxarı olmasından narahatlığını ifadə edir (maddə 6 və 7).

Komitə üzv Dövlətə gənclərə və azlıqlara xüsusi diqqət yetirməklə işsizlik səviyyəsini azaltmaq istiqamətində öz proqramlarını gücləndirməyi və effektiv strategiyalar qəbul etməyi və işçilərin əmək hüquqlarının mühafizəsi ilə bağlı hər hansı geriyyə yönəlik addımlara yol vermədən onların işləmək hüquqlarının tam şəkildə təmin edilməsi istiqamətində progressiv addımlar atmağı tövsiyə edir. Komitə üzv Dövlətə əlilliyi olan şəxslər üçün həm dövlət, həm də özəl sektor təşkilatları və müəssisələrində işləmək imkanı verəcək işəgötürmə kvotaları tətbiq etməyi tövsiyə edir. Komitə həmçinin yoxsul və aztəminatlı şəxslərin və qrupların ehtiyaclarını nəzərə almaqla, xüsusilə uzunmüddətli işsizləri yüksək keyfiyyətli peşə hazırlığı ilə təmin etməyi tövsiyə edir.

Komitə daha sonra işsizlik səviyyəsinin ən yüksək olduğu bölgələri əsas götürməklə, məşğulluq strategiyaları və fəaliyyət planlarının qəbul olunmasını tövsiyə edir. Komitə həmçinin üzv Dövlətdən özünün növbəti hesabatında cins, yaş, milli mənsubiyyət, əlillik, və şəhər və kənd rayonu üzrə bölünmüş yenilənmiş illik statistik cədvəlləri təqdim etməyi xahiş edir.

12. Komitə həmçinin Cinayət Məcəlləsi və Əmək Məcəlləsində, xüsusilə də Konstitusiyanın 35-ci maddəsində və məhbuslara əmək fəaliyyətlərini dayandıraraq tətıl etməyi qadağan edən (maddə 6 və 7) Cəzaların İcrası Məcəlləsinin 95.6-cı bəndində nəzərdə tutulduğu kimi, icbari əməkdən cinayət törətməkdə təqsirli bilinən şəxslərə qarşı islah tədbiri və ya cəza kimi istifadə edilməsindən narahatlığını ifadə edir.

Komitə üzv Dövlətə icbari əməkdən cinayət törətməkdə təqsirli bilinən şəxslərə qarşı islah tədbiri və ya cəza kimi istifadəni ləğv etməyi və Cinayət Məcəlləsinə və Əmək Məcəlləsinə Paktın 6-cı maddəsinə əsasən müvafiq dəyişikliklər etməyi və ya müəyyən maddələri ləğv etməyi tövsiyə edir.

13. Komitə xüsusilə Dövlət Neft Şirkətində olmaqla, pensiya yaşına çatan işçilərin işdən azad edilməsinə dair bir sıra faktlardan narahatdır. Komitə həmçinin təqaüdə çıxmış şəxslərin məşğulluğuna mane olan qanuna əlavə və dəyişikliklərin edilməsindən də narahatdır. Komitə həmçinin kişilər və qadınlar üçün müxtəlif təqaüd yaşları təyin edilməsindən narahatdır (maddə 6 və 7).

Komitə üzv Dövləti pensiya yaşına çatmamış yaşlı işçilərə xüsusilə diqqət yetirməklə bütün insanların azad seçim əsasında işləyərək yaşayışını təmin etmək hüququnu təmin etmək istiqamətində müvafiq addımlar atmağa çağırır. Komitə həmçinin təqaüdcülərə sərbəst iş axtarmaq imkanı yaratmaq məqsədilə ayrı-seçkiliyə səbəb olan mövcud qanunvericiliyə müvafiq dəyişikliklər etməyi tövsiyə edir.

Komitə üzv Dövlətə xüsusilə pensiya yaşına çatmazdan əvvəl işçilərin əmək müqavilələrinə süni şəkildə xitam verilməsinin qarşısını almaq məqsədilə tədbirlər görməyi tövsiyə edir. Komitə həmçinin üzv Dövlətə qadın və kişilərə tətbiq edilən fərqli təqaüd yaşlarının qadın və kişilərin mövcud hüquqlardan bərabər istifadə imkanlarına təsirini öyrənməyi tövsiyə edir. Bununla bağlı, Komitə yaşlı insanların iqtisadi, sosial və mədəni hüquqları haqqında özünün 6 saylı ümumi Şərhini (1995) üzv Dövlətin diqqətinə çatdırır.

14. Komitə üzv Dövlətdə müəyyən edilmiş minimum əmək haqqı, işsizlik müavinətləri və pensiyaların səviyyəsinin vətəndaşlar və onların ailə üzvləri üçün layiqli yaşayış standartları təmin etmək baxımından kifayət etməməsindən narahatdır. (maddə 6 və 7)

Komitə üzv Dövlətə vətəndaşlar və onların ailə üzvləri üçün layiqli yaşayış standartları təmin etmək üçün səmərəli indeksləşdirmə və minimum əmək haqqı, işsizlik müavinətləri və ehtiyacı olan şəxslər üçün digər sosial yardımları mütəmadi şəkildə tənzimləmək məqsədilə səmərəli sistem yaratmağı tövsiyə edir.

15. Komitə xüsusilə hava və dəmir yolu nəqliyyatı sektorunda işçilərin tətillik hüququnun məhdudlaşdırılmasından narahatdır. Komitə həmçinin kollektiv müqavilələrin, həmkarlar ittifaqlarının və həmkarlar ittifaqı fəaliyyətlərinin xüsusilə milli və transmilli neft şirkətləri tərəfindən sıxışdırılması ilə müşayiət olunan beynəlxalq şirkətlərin mənfi təcrübələrinə dair alınan məlumatlardan narahatlıq ifadə edir. (maddə 8)

Komitə üzv Dövlətə xüsusilə hava və dəmir yolu nəqliyyat sektorunda, eləcə də neft sənayesində çalışan bütün işçilərə tətillik hüququndan istifadəni təmin etmək üçün Əmək Məcəlləsinə və Cinayət Məcəlləsinə müvafiq düzəlişlər etməyi tövsiyə edir. Komitə, həmçinin üzv Dövlətdən həmkarlar ittifaqlarına qatılmış işçilərin sayı, cinsi, yaşı, milliyəti, əlilliyi, şəhər və ya kənd rayonları üzrə mənsubiyyəti bölgüsü əsasında hər bir sənaye sahəsinə düşən həmkarlar ittifaqlarının sayına dair yenilənmiş statistik məlumatları növbəti dövrü hesabatda təqdim etməyi tələb edir.

16. Komitə kənd və şəhər ərazilərində səhiyyə xidmətindən istifadə hüquqları ilə bağlı hökm sürən qeyri-bərabərlik və bütün vətəndaşlar üçün zəmanətli tibbi xidmətin göstərilməməsindən narahatlığını ifadə etməkdə davam edir. Komitə həmçinin səhiyyə sektorunda korrupsiya halları və qeyri-rəsmi ödəniş təcrübəsinin mövcud olmasına dair daxil olan şikayətlərdən narahatdır. Komitə xüsusilə kənd və ucqar ərazilərdə cinsi və reproduktiv səhiyyə xidmətlərindən istifadə imkanlarının

məhdud olması və psixi sağlamlıq xidmətlərinin göstərilməsinə dair monitorinq fəaliyyətlərinin aparılmamasından narahatdır. (maddə 12)

Komitə üzv Dövləti bütün şəxslərə səhiyyə xidmətləri təmin etmək üçün səylərini artırmağa çağırır. Komitə üzv Dövlətə qaçqınlar, sığınacaq axtaranlar, məcburi köçkünlər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər də daxil olmaqla, kənd və ucqar ərazilərdə, xüsusilə cinsi və reproduktiv səhiyyə xidmətlərinin təmin etmək üçün tədbirlər görməyi tövsiyə edir. Komitə üzv Dövlətə xəstələrdən qeyri-rəsmi ödənişlərin alınmaması üçün səhiyyə sektorunda korrupsiyaya qarşı mübarizə istiqamətində zəruri tədbirlər görməyi tövsiyə edir. Komitə həmçinin üzv Dövlətə müəyyən edilmiş beynəlxalq standartlara uyğunluğu təmin etmək üçün psixi sağlamlıq mərkəzləri və xidmətlərinin monitorinqini aparmağı tövsiyə edir.

17. Komitə əlilliyi olan uşaqların təhsil hüququ ilə bağlı, xüsusilə də onların məktəbə gəlib-getməsinə asanlaşdıran xidmətlərin olmaması, təlim keçmiş müəllimlərin olmaması, fiziki maneələr və əlilliyi olan uşaqların yüksək səviyyədə dərs buraxması ilə nəticələnən maneələrlə bağlı narahatlığını ifadə edir. (maddə 2 və 13)

Komitə üzv Dövlətə əlilliyi olan uşaqlara təhsil hüququndan tam istifadə imkanı yaratmaq və bununla əlaqədar bütün tədbirləri görməyi tövsiyə edir. Komitə üzv Dövlətdən şəhər və kənd rayonları üzrə tədris ili, cins və əlillik bölgüsü əsasında əlilliyi olan şagirdlərin təhsil aldığı məktəblərin sayına dair statistik məlumatları növbəti dövrə hesabatda daxil etməyi tələb edir.

18. 2010-cu ildə qəbul edilmiş Məişət Zorakılığı haqqında Qanunu müsbət qiymətləndirməklə yanaşı, Komitə məişət zorakılığı hallarının davam etməsindən narahatdır və hüquq-mühafizə orqanlarının qaçqın qadın və qızlara qarşı zorakılıq halına müdaxilə edə bilməməsi də daxil olmaqla, qanunun qeyri-adekvat tətbiqi ilə bağlı öz narahatlığını ifadə edir. (maddə 2 və 10)

Komitə üzv Dövlətə məişət zorakılığının ciddi təsiri haqqında əhalinin həssaslığını artırmaq istiqamətində davamlı maarifləndirmə kampaniyaları həyata keçirmək və qaçqın qadın və qızlar da daxil olmaqla, qadınları qurbana çevirən məişət zorakılığı hallarını aşkar etmək üsulları ilə bağlı yerli hakimiyyət orqanları, hüquq-mühafizə orqanları və polis əməkdaşları, sosial işçilər və tibbi personala sistemli təlimlər təşkil etməyi tövsiyə edir.

Komitə üzv Dövlətdən növbəti hesabatında zorakılıq törətmiş şəxslərə qarşı tətbiq edilən sanksiyalar və verilən cəzalar haqqında əlavə məlumat verməyi tələb edir.

19. Komitə üzv Dövlətin qızlar və oğlanların evlilik üçün hüquqi yaş həddini 18 yaşa qaldırmasını və yetkinlik yaşına çatmamış şəxslərin ailə qurması ilə əlaqədar qanun pozuntularına qarşı ciddi tədbirlərin görülməsini alqışlasa da, kənd yerlərində xüsusilə məcburi köçkünlər arasında erkən nikah hallarının davam etməsindən narahatdır.

Komitə üzv Dövlətə düzəliş edilmiş Ailə Məcəlləsinin icrasına nəzarət etməyi və növbəti dövrə hesabatında müxtəlif etnik və dini qruplar, məcburi köçkünlər və şəhər və kənd yerləri üzrə bölgü əsasında ölkədə yayılmış erkən nikahlarla bağlı məlumat verməyi tövsiyə edir.

20. Komitə əsasən tikinti sektorunda məcburi əməyə cəlb etmək məqsədilə, insan alveri qurbanlarının üzv Dövlətə keçirilməsindən narahatdır. (maddə 6, 7 və 10)

Komitə üzv Dövlətə xüsusilə tikinti şirkətlərinə nəzarət səfərləri həyata keçirməklə, xüsusilə tikinti sahəsində məcburi əmək məqsədilə insan alverinin bütün aspektləri ilə mübarizə məqsədilə səmərəli proqramlar işləyib hazırlamaq səylərini davam etdirməyi tövsiyə edir. Üzv Dövlət insan alverinə görə məsuliyyət daşıyan bütün şəxslərin törədilmiş cinayətlərin ağırlığına uyğun şəkildə mühakimə olunmasını və cəzalandırılmasını təmin etməlidir.

21. Komitə rəsmi vizası olmayan miqrant işçilərin istismara məruz qaldıqda səmərəli hüquqi müdafiə vasitələrindən yararlanmaq imkanının olmamasından narahatdır. (maddə 6 və 7)

Komitə üzv Dövlətə miqrant işçilərin Pakta əsasən hüquqları pozulduqda məhkəmələrdə səmərəli hüquqi yardım əldə etmək üçün bərabər imkanlar əldə etməsi də daxil olmaqla, öz hüquqlarından tam şəkildə istifadə imkanlarını təmin etməyi tövsiyə edir.

22. Komitə əsasən paytaxt Bakıda parkların, avtomobil yollarının və dəbdəbəli binaların tikintisi məqsədilə orta sinif nümayəndələrinin bina və evlərinin qismən xəbərdarlıq və ya heç bir xəbərdarlıq edilmədən sökülməsi ilə müşayiət olunmuş məcburi çıxarılmalar, qanunsuz müsadirələr və söküntülərlə bağlı əldə edilmiş minlərlə məlumatdan narahatlığını ifadə edir. (maddə 11)

Komitə üzv Dövləti müəyyən edilmiş beynəlxalq insan hüquqları standartlarına uyğun gəlməyən bütün özgəninkiləşdirmə hallarına son qoymağa çağırır. Komitə üzv Dövləti həmin evlərin sahiblərini daxili məhkəmələrə müraciət etmək və səmərəli hüquqi müdafiə vasitələri ilə təmin olunmaq, müvafiq kompensasiya və müvafiq alternativ mənzil zəmanəti almaq hüququ ilə təmin etməyə çağırır.

Komitə həmçinin üzv Dövləti şəhərin yenilənməsi üçün zəruri olan evlərinin köçürülməsi işini təsirə məruz qalan ev sakinlərin məlumatlandıraraq razılığını almaqla və müvafiq və şəffaf prosedurlar əsasında insanların təhlükəsizliyinə və ləyaqət hissinə tam hörmət əsasında həyata keçirməyə çağırır.

Komitə həmçinin məcburi köçürülmələrlə bağlı özünün 7 sayılı ümumi Şərhini (1997) üzv Dövlətin nəzərinə çatdırır.

23. Üzv Dövlət 2002-ci ildə təxminən 50% olmuş yoxsulluq səviyyəsini 2012-ci ildə 7,6%-ə endirməyə müvəffəq olsa da, Komitə əhalinin nəzərə çarpacaq hissəsinin, xüsusilə ən yoxsul və aztəminatlı qrupların yoxsulluq həddindən aşağı həddə yaşamasından narahatdır. Komitə həmçinin yoxsulluğun səviyyəsinin kənd yerlərində xüsusilə kəskin olduğundan narahatdır. (maddə 10, 11)

Komitə üzv Dövlətdən əlilliyi olan şəxslər, məcburi köçkünlər, qaçqınlar, sığınacaq axtaranlar, vətəndaşlığı olmayan şəxslər, və miqrant işçilər də daxil olmaqla, xüsusilə əhalinin ən yoxsul və aztəminatlı üzvləri arasında yoxsulluqla mübarizə səylərini gücləndirmək və paytaxtla kənd əraziləri arasında mövcud fərqləri azaltmağı, yuxarıda sadalanan qruplar üçün cinsi mənsubiyyət üzrə illik məlumatlar da daxil olmaqla, əldə edilmiş irəliləyişlər barədə məlumatları növbəti hesabatında təqdim etməyi ciddi şəkildə tələb edir. Bu baxımdan, Komitə yoxsulluqla bağlı hesabatını və İqtisadi, Sosial və Mədəni Hüquqlar haqqında Beynəlxalq Paktı (E/C.12/2001/10) üzv Dövlətin diqqətinə çatdırır.

Komitə hər bir vətəndaşın təhsil hüququnu təsbit edən Yeni Təhsil Qanununun 5-ci maddəsinin və Konstitusiyanın 42-ci maddəsinin vətəndaşlığı olmayan şəxslərin təhsildən kənarlaşdırılması ilə nəticələnə biləcəyindən narahatlığını ifadə edir. Komitə, həmçinin, təhsilə cəlb olunma əmsalı, təhsildən kənar qalan və məktəbi tərk edən uşaqların sayının artması və təhsildə iştirak əmsalını artırmaqla bağlı səy göstərilməməsindən narahatdır. (maddə 13)

Komitə üzv Dövlətə vətəndaşlığı olmayan şəxslər də daxil olmaqla, məktəb yaşlı bütün uşaqların təhsil hüququnu təmin etməyi tövsiyə edir. Komitə üzv Dövlətə ibtidai təhsilə cəlb olunma əmsalını yaxşılaşdırmaq üçün səy göstərməyi və təhsildən kənar qalan və məktəbi tərk edən uşaqların sayını azaltmağı tövsiyə edir. Komitə bu məsələ ilə bağlı təhsil hüququna dair 13 sayılı Şərhini (1999) üzv Dövlətin nəzərinə çatdırır.

24. Komitə həmçinin bir neçə incəsənət xadimi və yazıçının mədəni tədbirlərdə tam şəkildə iştirak etmək hüququ ilə bağlı təqiblər və müdafiə vasitələrinin olmamasından narahatlığını ifadə edir.

Komitə, həmçinin onlara qarşı nifrət dolu çıxışların edilməsi və kin bəslənilməsindən də narahatdır. (maddə 15)

Komitə üzv Dövləti incəsənət xadimləri və yazıçıların təhlükəsizliyini təmin etmək, onların həbs edilməsinə son qoymaq, yaradıcılıq fəaliyyətləri ilə bağlı onları təhdidlərdən müvafiq qaydada müdafiə etmək, hədə-qorxu və nifrət dolu təbliğat hallarının qarşısını almaqla bağlı öhdəliyini yerinə yetirməyə çağırır.

25. Komitə insan hüquqları məsələləri ilə məşğul olan vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarının müvafiq dövlət orqanları tərəfindən qeydiyyatla alınmamasının qarşısını almaq məqsədilə üzv Dövlət tərəfindən görülən tədbirlər barədə alınan məlumatlardan narahatdır. Komitə həmçinin xarici qrant alan təşkilatlara qarşı prosessual tədbir və cərimələri artıran İnzibati Xətalər Məcəlləsinə edilmiş yeni dəyişikliklərlə də bağlı narahatlığını ifadə edir.

Komitə üzv Dövlətə iqtisadi, sosial və mədəni hüquqlarla bağlı fəaliyyət göstərən bütün vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarının qeydiyyat hüququnu təmin etmək və onların sərbəst və məhdudiyətsiz fəaliyyəti üçün addımlar atmağı tövsiyə edir. Komitə həmçinin üzv Dövlətə xarici mənbələrdən ayrılan maliyyə vəsaitləri ilə bağlı hesabat vermək və qeydiyyatla alınması ilə bağlı İnzibati Xətalər Məcəlləsinə əsasən müəyyən edilmiş maliyyə sanksiyaları və inzibati prosedurları qaldırmağı tövsiyə edir.

26. Komitə Culfadakı orta əsrlərə aid qəbiristanlıq da daxil olmaqla, üzv Dövlətin yurisdiksiyasında olan, mədəni, təbii və arxeoloji irsin qorumağın əhəmiyyətini vurğulayır. (maddə 15)

Komitə üzv Dövlətə öz yurisdiksiyasında yerləşən bütün mədəni, təbii və arxeoloji irsin qorunmasını təmin etməyi tövsiyə edir.

27. Komitə üzv Dövləti İqtisadi, Sosial və Mədəni Hüquqlar haqqında Beynəlxalq Pakta edilmiş Əlavə Protokolu imzalamayı və ratifikasiya etməyi tövsiyə edir.

28. Komitə üzv Dövlətdən bu yekun qeydləri cəmiyyətin bütün təbəqələrində, xüsusilə dövlət rəsmiləri, məhkəmə orqanları və vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları arasında geniş şəkildə yaymağı və onların həyata keçirilməsi üçün atılan addımları növbəti dövrü hesabatında Komitəyə təqdim etməyi xahiş edir. Komitə, həmçinin üzv Dövləti növbəti dövrü hesabatını təqdim etməzdən əvvəl ölkə səviyyəsində keçiriləcək müzakirələrə vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarını cəlb etməyi davam etdirməyə çağırır.

29. Komitə üzv Dövləti özünün əsas sənədini beynəlxalq insan hüquqları müqavilələri (HRI/GEN/2/Rev.6) çərçivəsində hesabat üzrə uyğunlaşdırılmış qaydalara uyğun olaraq yeniləməyə dəvət edir.

30. Komitə üzv Dövlətdən özünün növbəti dövrü hesabatını 31 may 2018-ci ilədək Komitə tərəfindən 2008-ci ildə qəbul edilmiş qaydalara (E/C.12/2008/2) uyğun olaraq təqdim etməyi xahiş edir.

Bütün eməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin hüquqlarının müdafiəsi Komitəsinin

Azərbaycanın təqdim etdiyi ikinci dövri hesabat üzrə yekun qeydləri

Bütün əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin hüquqlarının müdafiəsi haqqında Beynəlxalq Konvensiya

Paylanma: Ümumi
26 aprel 2013-cü il

Əsli: İngilis dilində
Qeyri-rəsmi tərcümə

Bütün işçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin hüquqlarının müdafiəsi Komitəsi

On səkkizinci Sessiya

15–26 aprel, 2013-cü il

Gündəlikdəki 5-ci bənd

Konvensiyanın 73-cü bəndinə əsasən üzv Dövlətlər tərəfindən təqdim olunan hesabatların müzakirəsi

Azərbaycanın təqdim etdiyi ikinci dövrü hesabat üzrə yekun qeydlər

1. Komitə Azərbaycanın təqdim etdiyi ikinci dövrü hesabatı (CMW/C/AZE/2) 11 və 12 sentyabr 2012-ci il tarixində keçirilmiş 218-ci və 219-cu iclaslarında (CMW/C/SR.218 və SR.219) müzakirə etmişdir. Komitə özünün 25 aprel 2013-cü il tarixli 230-cu iclasında aşağıdakı yekun qeydlərini qəbul etmişdir.

A. Giriş

2. Komitə üzv Dövlət tərəfindən ikinci dövrü hesabatın təqdim edilməsini alqışlayır və yüksək səviyyəli nümayəndə heyəti ilə aparılmış konstruktiv dialoqu yüksək qiymətləndirir. Komitə bir sıra məsələlərə aydınlıq gətirildiyinə və nümayəndə heyəti tərəfindən təqdim olunan əlavə məlumatlara görə üzv Dövlətə təşəkkürünü bildirir.

3. Komitə qeyd edir ki, əksər Azərbaycanlı miqrant işçilərin işlədiyi ölkələrin Konvensiyaya qoşulmamış olması həmin işçilərin Konvensiyada nəzərdə tutulmuş hüquqlardan yararlanmasına maneçilik törədir.

4. Komitə Azərbaycanın təqdim etdiyi ikinci dövrü hesabatın Komitədə nəzərdən keçirilməsi ilə bağlı İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilin (Ombudsman) töhfələrini alqışlasa da, qeyri-hökumət təşkilatlarının sözü gedən məsələyə heç bir dəstək vermədiklərini də qeyd edir.

B. Müsbət məqamlar

5. Komitə miqrant işçilərin hüquqlarını artırmaq və müdafiə etmək üçün Dövlət tərəfindən qəbul edilmiş qanunvericilik tədbirləri, dövlət siyasəti tədbirləri və proqramların qəbul edilməsini məmnunluqla qeyd edir:

(a) “Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında” 55-IQ nömrəli Qanuna (1996) 5 mart 2013-cü il tarixli dəyişikliklər;

(b) “Azərbaycan Respublikasında insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin səmərəliliyini artırmaq sahəsində Milli Fəaliyyət Proqramının” təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 27 dekabr 2011-ci il tarixli 1938 nömrəli Sərəncamı;

(c) “Azərbaycan Respublikasında insan alverinə qarşı mübarizə üzrə Milli Fəaliyyət Planının (2009 - 2013) təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 6 fevral 2009-cu il tarixli 133 nömrəli Sərəncamı;

(d) “İnsan alverinə şərait yaradan sosial problemlərin aradan qaldırılması haqqında Proqrama” dair Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 20 may 2011-ci il tarixli Qərarı;

6. Komitə MDB-yə üzv Dövlətlərin Əməkçi miqrantları və onların ailə üzvlərinin hüquqi statusu haqqında haqqında Konvensiyanın üzv Dövlət tərəfindən 2010-cu ilin sentyabr ayında ratifikasiya edilməsini məmnunluqla qeyd edir.

C. Mövcud amillər və çətinliklər

7. Komitə Dağlıq Qarabağ regionunda Konvensiyanın həyata keçirilməsi üzrə Dövlət tərəfindən ifadə edilmiş çətinlikləri nəzərə alır. Komitə xatırladır ki, artıq üzv Dövlətlə ilk dialoq zamanı bu mövzuda müzakirələr aparılmışdır.

D. Əsas narahatlıq doğuran mövzular, təklif və tövsiyələr

1. Həyata keçirilən ümumi tədbirlər (maddə 73 və 84)

Qanunvericilik və onun tətbiqi

8. Komitə qeyd edir ki, üzv Dövlət Beynəlxalq Əmək Təşkilatının (BƏT) Əməkçi miqrantlar haqqında 97 nömrəli (1949-cu ildə yenilənmişdir), hüquq pozuntusu şəraitində miqrasiya və əməkçi miqrantlar üçün bərabər imkan və münasibətlərin yaradılmasına dair 143 nömrəli (1975) və yerli işçilər haqqında 189 nömrəli Konvensiyalarına hələ də qoşulmamışdır.

9. Komitə üzv Dövləti BƏT-nin 97, 143 və 189 sayılı Konvensiyalarını ratifikasiya etməyi nəzərdən keçirməyə çağırır.

10. Komitə qeyd edir ki, üzv Dövlət Komitəyə üzv Dövlətlərin və fərdi şəxslərin müraciətlərini qəbul etmək imkanı verən Konvensiyanın 76 və 77-ci maddələrində qeyd edilmiş müddəaları təsdiq etməmişdir.

11. Komitə Konvensiyanın 76 və 77-ci maddələrində qeyd edilmiş müddəaları (CMW/C/AZE/CO/1, para. 17) qəbul etməyi üzv Dövlətə bir daha tövsiyə edir.

12. Komitə qeyd edir ki, 2013-cü ilin aprelində yeni Miqrasiya Məcəlləsi layihəsi baxılmaq üçün Milli Məclisə (Parlament) təqdim edilmişdir.

13. Komitə sözü gedən məəcəllənin üzv Dövləti yeni Miqrasiya Məcəlləsi layihəsinin Konvensiyanın Müddəalarına tam uyğunluğunu və Konvensiyaya uyğun olaraq sənədləri olmayan əməkçi miqrantlar da daxil olmaqla, əməkçi miqrantlara dair təsvirin məəcəllədə yer almasını təmin etməyə və məəcəlləni ləngimədən qəbul etməyə çağırır.

Məlumatların toplanması

14. Komitə əməkçi miqrant üzv Dövlətə giriş, çıxış və qeydiyyatı üzrə Dövlət Miqrasiya Xidməti tərəfindən mərkəzləşdirilmiş məlumat bazasının yaradılması kimi miqrasiya məsələləri ilə bağlı üzv Dövlətin məlumatların toplanmasını yaxşılaşdırmaq cəhdlərini müsbət qiymətləndirir. Lakin, xaricdə işləyən Azərbaycan vətəndaşlarının sayı haqqında məlumatların olmaması Komitəni narahat edir. Bundan əlavə, Komitə qeyri-qanuni əsaslarla işləyən əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin sayı, məşğulluq vəziyyəti və əsas xidmətlərdən istifadə etmək imkanı barədə ətraflı məlumat və statistikanın olmamasından təəssüflənir. Komitə bu cür məlumatların sözü gedən işçilərin üzv Dövlətdəki vəziyyətini anlamaq və Konvensiyanın icrasını qiymətləndirmək baxımından zəruriliyini bir daha xatırladır.

15. Komitə üzv Dövlətə məlumatların toplanması sistemində Konvensiyanın bütün aspektlərinin nəzərə alınmasını təmin etmək və cins, yaş, milli mənsubiyyət və peşə sahələri bölgüsü üzrə statistik məlumatların toplanması üçün səylərini davam etdirməyi tövsiyə edir. Xüsusilə, Komitə üzv Dövlətə özünün növbəti dövrü hesabatına xaricdə işləyən Azərbaycan vətəndaşları, həmçinin üzv Dövlətdə yaşayan qeyri-qanuni əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin sayı; əməkçi miqrantların məşğulluq sahələri və iş şəraiti və onların Konvensiyada nəzərdə tutulmuş hüquqlardan istifadə etməsi ilə bağlı fərdi məlumatları daxil etməyi tövsiyə edir. Dəqiq məlumat əldə etmək mümkün olmadıqda, Komitəyə tədqiqatlar və ya təxminlərə əsasən məlumatlar təqdim oluna bilər.

Konvensiyanın yayılmasına dair təlim

16. Komitə qeyd edir ki, Dövlət Miqrasiya Xidməti üç dildə (Azərbaycan, rus və ingilis) fəaliyyət göstərir və üzv Dövlət Konvensiyanın tətbiqi də daxil olmaqla, hökumət işçilərinin miqrasiya və insan alveri haqqında təlimləndirilməsi ilə bağlı müxtəlif təşəbbüsləri həyata keçirmək öhdəlikləri götürmüşdür. Lakin, Komitə Konvensiyanın məzmununa dair məlumatların yayılması və müvafiq dövlət işçiləri, vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları və potensial miqrant işçilər üçün Konvensiyanın məzmununa dair vaxtaşırı təlimlərin təşkili istiqamətində görülən tədbirlərin kifayət qədər olmaması ilə bağlı narahatlıq ifadə edir.

17. Komitə tövsiyə edir ki, üzv Dövlət:

(a) Əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin Konvensiya üzrə öz hüquqlarını haqqında məlumatlara çıxış imkanlarını təmin etmək məqsədilə zəruri tədbirlər görsün; və

(b) Əməkçi miqrantlarla işləyən dövlət işçiləri üçün Konvensiyanın məzmunu və tətbiqi ilə bağlı sistemli və müntəzəm təlimlər hazırlasın və keçirsin və Konvensiyanın bütün müvafiq maraqlı tərəflər arasında yayılmasını təmin etsin.

Korrupsiya

18. Komitə iddialara görə əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin tez-tez korrupsiya hallarının qurbanı olduqları və müəyyən dövlət məmurlarının bəzi pulsuz xidmətlərə görə pul tələb etdiklərinə dair məlumatlardan narahatdır.

19. Komitə üzv Dövlətə hər hansı korrupsiya hallarının aradan qaldırılması üçün təxirəsalınmaz tədbirlər görməyi və pul tələb edən və ya rüşvət alan bəzi məmurların korrupsiya əməlləri ilə bağlı iddiaları araşdırmağı tövsiyə edir. Komitə həmçinin üzv Dövlətə miqrant işçiləri və onların ailə üzvlərini korrupsiya hallarına məruz qaldıqda bu barədə müvafiq orqanlara məlumat verməyə təşviq etmək və pulsuz xidmətlərlə bağlı miqrant işçilər və ailə üzvləri arasında məlumatlılığı artırmaq məqsədilə maarifləndirmə kampaniyaları keçirməyi tövsiyə edir.

2. Ümumi müddəalar (7 və 83-cü maddələr)

Ayrı-seçkiliyə yol verməmək

20. Komitə üzv Dövlət tərəfindən vəziyyəti yaxşılaşdırmaq məqsədilə həyata keçirilən qanunvericilik və digər tədbirlərə baxmayaraq, üzv Dövlətdəki əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin hələ də kütləvi informasiya vasitələrində və ümumilikdə cəmiyyətdə ayrı-seçkiliyin müxtəlif formaları və təhqirlərə məruz qalması faktlarından narahatdır .

21. Komitə özünün əvvəlki tövsiyəsini (CMW/C/AZE/CO/1, para.25) bir daha vurğulamaqla tövsiyə edir ki, üzv Dövlət:

(a) onun ərazisində və ya yurisdiksiyasında olan bütün əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin Konvensiyada nəzərdə tutulmuş hüquqlardan 7-ci maddədə göstəriləni kimi heç bir ayrı-seçkiliyə yol verilmədən səmərəli istifadəsini təmin etmək üçün səyləri artırsın; və

(b) Xüsusilə yerli səviyyədə miqrasiya sahəsində çalışan dövlət işçiləri və ümumi əhali üçün maarifləndirmə kampaniyaları təşkil etməklə miqrantlara qarşı ayrı-seçkiliyin aradan qaldırılmasına yönəlik səylərini artırsın.

Səmərəli hüquqi müdafiə vasitələrindən istifadə hüququ

22. Komitə üzv Dövlətdə ayrı-seçkiliyə məruz qalan əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin səmərəli hüquqi müdafiə vasitələrindən məhdud çərçivədə yararlanması ilə bağlı narahatlığını ifadə edir. Bununla əlaqədar, Komitə Ombudsman Təsisatına daxil olan əməkçi miqrantların şikayətlərinin sayının az olduğunu qeyd edir. Komitə həmçinin əməkçi miqrantların qanuni qüvvəyə malik vizası olmadıqda notariat idarələri etibarnamə verməkdən imtina etdiklərindən, qanuni statusu olmayan əməkçi miqrantların hüquqi təmsilçilik hüququndan faydalana bilməməsindən narahatdır. Komitə həmçinin xüsusilə sənədsiz və ya qanuni statusu olmayan əməkçi miqrantların məhkəməyə müraciət etdikdə işlərini itirməkdən və ya deportasiya edilməkdən qorxaraq hüquqi müdafiə vasitələrindən yararlanmamasından narahatdır.

23. Komitə təkid edir ki, üzv Dövlət:

(a) Qanuni statusu olmayan işçilər və onların ailə üzvləri də daxil olmaqla, əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvləri üçün Konvensiyaya əsasən hüquqları pozulduqda şikayət ərizəsi təqdim etmək və məhkəmə qərarları əsasında lazımı kompensasiyalar almaq baxımından bərabər imkanlar təmin etsin; və

(b) Qanuni statusu olmayan işçilər və onların ailə üzvləri də daxil olmaqla, əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərini onların yararlanma biləcəkləri hüquqi və digər vasitələr barədə məlumatlandırın.

3. Bütün əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin insan hüquqları (8–35-ci maddələr)

24. Readmissiya sazişləri ilə bağlı Avropa Birliyi və üzv Dövlətlə hazırkı danışıqlar prosesi barədə verilən məlumatlarla əlaqədar, Komitə əməkçi miqrantlar üçün prosessual təminatların olmamasından narahatdır.

25. Komitə üzv Dövlətə Konvensiyanın 22-ci maddəsini nəzərə alaraq, üzv Dövlət və iştirakçı ölkələr arasında bağlanmış cari və gələcək readmissiya sazişlərində əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvləri, həmçinin onların davamlı sosial və mədəni reintegrasiyası üçün müvafiq prosessual zəmanətlərin yer almasını tövsiyə edir. Komitə həmçinin üzv Dövlətə bu cür müqavilələr əsasında readmissiyadan yararlanan miqrantlar barədə statistik məlumatlar toplamağı tövsiyə edir.

26. Komitə sosial təhlükəsizlik və pensiya fonduna qeydiyyatla bağlı olaraq Əmək Miqrasiyası haqqında Qanun və Əmək Məcəlləsində ziddiyyətlərin mövcud olmasından narahatdır. Bundan başqa, Komitə sosial müdafiə fonduna ödəniş tələbi ilə bağlı bütün məsuliyyətin əməkçi miqrantların üzərinə düşməsindən, istehsalat qəzası hallarında əməkçi miqrantların müdafiədən məhrum edilməsindən və bununla bağlı işəgötürən qarşısında heç bir tələbin qoyulmamasından narahatlığını ifadə edir.

27. Komitə üzv Dövlətə miqrant işçilərin sosial təminat hüquqlarının tam şəkildə tanınması vasitəsilə sosial müdafiə və pensiya fonduna qeydiyyatla bağlı öz qanunvericiliyini uyğunlaşdırmağı tövsiyə edir.

28. Komitə miqrantlara ölkədən çıxarılaqla bağlı qərara dair bildiriş təqdim etməyi və əməkçi miqrant Azərbaycan dilini bilmədikdə tərcümə xidmətinin təmin edilməsini nəzərdə tutan immiqrant statusu olmayan əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin Azərbaycan Respublikasından deportasiya edilməsi qaydalarının təsdiq edilməsi haqqında Nazirlər Kabinetinin 1 iyul 2010-cu il tarixli 130 nömrəli Qərarının müddəalarını qeyd edir. Lakin, Komitə sözü gedən qanunda əməkçi miqranta yazılı bildirişin onun anladığı dildə təqdim edilməsinə dair tələbin nəzərdə tutulmamasından narahatdır. Komitə həmçinin deportasiya hallarının sayının artması, bu cür qərarlara qarşı verilən apelyasiya şikayətləri və onların nəticələri ilə bağlı məlumatların olmamasından narahatlıq ifadə edir.

29. Komitə üzv Dövlətə Konvensiyanın 22-ci maddəsinə olan bütün prosessual zəmanətləri təmin etməyi və ölkə hüdudlarından çıxarılaqla barədə qərarlara qarşı apelyasiya vermək üçün əməkçi miqrantlara kifayət qədər vaxt verməyi tövsiyə edir.

30. Komitə qanuni statusu olmayan əməkçi miqrantların uşaqları da daxil olmaqla, əməkçi miqrantların uşaqlarına səhiyyə, sosial müavinət və təhsil imkanlarından istifadə etməyə mane olan doğum haqda şəhadətnamə və şəxsiyyəti təsdiq edən sənədlərin verilməməsindən narahatlığını ifadə edir.

31. Komitə tövsiyə edir ki, üzv Dövlət:

(a) Əməkçi miqrantların bütün uşaqlarına doğum haqda şəhadətnamə və şəxsiyyəti təsdiq edən sənədlərin verilməsini təmin etmək üçün səylərini artırsın;

(b) Əməkçi miqrantların bütün uşaqlarına sistemli şəkildə doğum haqda şəhadətnamələrin verilməsi ilə bağlı müvafiq hüquq-mühafizə orqanları işçiləri üçün təlimlər təşkil etsin; və

(c) Xüsusilə qeyri-qanuni miqrantları əhatə etməklə əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvləri arasında doğum haqda şəhadətnamənin vacibliyinə dair izahat işi aparsın.

32. Komitə üzv Dövlətdə xüsusilə qanuni statusu olmayan əməkçi miqrantların uşaqlarının təhsili ilə bağlı məlumatlı olmamasından narahatlıq ifadə edir.

33. Komitə tövsiyə edir ki, üzv Dövlət:

(a) Əməkçi miqrantların bütün uşaqları üçün üzv Dövlətdə vətəndaşlığı olan şəxslərlə bərabər əsaslarla ibtidai və orta təhsil almaq imkanı təmin etsin;

(b) Təhsil sistemində əməkçi miqrantların uşaqlarına qarşı ayrı-seçkiliyin aradan qaldırılması üçün tədbirlər görsün; və

(c) Bununla bağlı atılan addımlar və qanuni statusu olmayan işçilər və onların ailə üzvləri də daxil olmaqla əməkçi miqrantların uşaqlarının təhsilə cəlb olunma faizi ilə bağlı məlumatları özünün növbəti dövrü hesabatına daxil etsin.

4. Sənədi olan və ya hüquqi statusa malik əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin digər hüquqları (36-56-cı maddələr).

34. Komitə xaricdə işləyən Azərbaycan vətəndaşlarının səsvermə hüquqlarından istifadəyə dair məlumatın olmamasından təəssüflənir.

35. Komitə üzv Dövlətə xüsusilə 2013-cü ilin oktyabrında keçiriləcək növbəti prezident seçkiləri fonunda, xaricdə işləyən Azərbaycan vətəndaşlarının səsvermə hüquqlarından istifadəsini təmin etmək üçün səylərini artırmağı tövsiyə edir.

36. Komitə üzv Dövlətə gəldikdən sonra və ya üzv Dövlətdə bir neçə il yaşadıqdan sonra xüsusilə təhlükəli olan yoluxucu xəstəliklərin müvafiq dövlət orqanları tərəfindən tərtib edilmiş siyahısına daxil olan hər hansı virusa və ya xəstəliyə yoluxduqda, əməkçi miqrantların ölkədən çıxarılmasına qarşı milli qanunvericilikdə müdafiə tədbirlərinin olmamasından narahatdır.

37. Komitə üzv Dövlətə təhlükəli yoluxucu xəstəliklərin təsirinə məruz qalan əməkçi miqrantları bu səbəbdən ölkədən çıxarmamağı və sosial və səhiyyə xidmətləri ilə bağlı işçinin işlədiyi Dövlətin vətəndaşları ilə bərabər qaydada zəruri müalicə tədbirlərindən yararlanmasını təmin etməyi tövsiyə edir.

38. Komitə “Əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin hüquqi vəziyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının 41-IQ nömrəli Qanununda (1996) ailəyə qovuşma, xüsusilə, ailəyə qovuşma hüququ olan ailə üzvləri haqqında müddəaların, dəqiq prosedurların, konkret müddətlərin və ailəyə qovuşmaq məqsədilə müraciət etmək üçün səlahiyyətli orqanlar və ailəyə qovuşmaq məqsədilə edilən müraciətlərlə bağlı imtina üçün əsasların olmaması ilə bağlı narahatlığını ifadə edir.

39. Komitə wzv Dövlətə Konvensiyanın 44-cü maddəsinə uyğun olaraq əməkçi miqrantların ailə birliyinin qorunması təmin etmək üçün, öz qanunvericiliyində ailəyə qovuşmaya dair aydın müddəalar nəzərdə tutmağı tövsiyə edir.

5. İşçilərin və onların ailə üzvlərinin beynəlxalq miqrasiyası ilə bağlı etibarlı, bərabər, insani və qanuni şəraitin yaradılması (64-71-ci maddələr)

40. Əməkçi miqrantların hüquqlarının qorunması ilə məşğul olan Dövlət Miqrasiya Xidməti, eləcə də digər dövlət orqanlarının və qurumlarının işini qeyd etməklə yanaşı, Komitə Konvensiya ilə qorunan müəyyən hüquqların üzv Dövlət tərəfindən icrasına təsir edəcək dövlət səviyyəsində həyata keçirilən miqrasiya siyasətinin müxtəlif aspektlərini həyata keçirən institutlar və xidmətlər arasında əlaqələndirmənin olmaması ilə bağlı əvvəlki narahatlıqları (CMW/C/AZE/CO/1, paraqraf 34) bir daha ifadə edir.

41. Komitə Dövlətə Konvensiya ilə qorunan hüquqların səmərəli şəkildə həyata keçirilməsi üçün dövlət səviyyəsində nazirlik və agentliklər arasında əlaqələndirməni yaxşılaşdırmaq üçün səylərini artırmağı tövsiyə edir və icra tədbirləri ilə bağlı nəticələri qiymətləndirmək və əldə edilmiş irəliləyişləri göstərmək məqsədilə növbəti dövrü hesabatında Komitəyə məlumat verməyi xahiş edir.

42. Azərbaycana qayıdan şəxslər üçün readmissiya strategiyasının hal-hazırda işlənib hazırlanmasını qeyd etməklə yanaşı, Komitə Azərbaycana qayıdan şəxslər üçün Üzv Dövlətin verdiyi dəstək və onların iqtisadi, sosial və mədəni reinteqrasiyasını asanlaşdırmaq üçün görülən tədbirlər barədə məlumatların olmamasından təəssüflənir.

43. Komitə üzv Dövlətə qayıdan miqrant işçilərin iqtisadi, sosial və mədəni reinteqrasiyasına yardım etmək məqsədilə tədbirlər görməyi və bununla bağlı növbəti dövrü hesabatda Komitəyə məlumat verməyi tövsiyə edir.

44. Komitə üzv Dövlətin insan alveri və əməkçi miqrantların cinsi və kommersion məqsədilə istismarının qarşısını almaq cəhdlərini və İnsan Alverinə qarşı 2009-2013-cü illər üzrə Milli Fəaliyyət Planının qəbul edilməsini qiymətləndirsə də, üzv Dövlətdə insan alveri qurbanları üçün yalnız bir sığınacağın olmasından narahatlıq ifadə edir. Komitə həmçinin dövlət səviyyəsində qaldırılan cinayət və istintaq işlərinin, həmçinin yardım qurbanlarının sayı haqqında məlumatların olmamasından narahatdır.

45. Komitə tövsiyə edir ki, üzv Dövlət:

(a) İnsan alverinə qarşı mübarizə üzrə qanunvericiliyin və Milli Fəaliyyət Planının həyata keçirilməsi və mövcud normativ baza əsasında polislərə, hakimlərə, prokurorluq işçilərinə və sosial xidmət təminatçılmasına təlim keçmək istiqamətində səylərini artırsın;

(b) İnsan alverinə qarşı mübarizə strategiyaları həyata keçirmək məqsədilə kifayət qədər resurs ayırsın;

(c) Xüsusilə miqrant qadın və uşaqlar arasında insan alveri qurbanlarını müəyyənləşdirmək istiqamətində səmərəli mexanizmlər hazırlasın; və

(d) Əməkçi miqrantlar da daxil olmaqla bütün insan alveri qurbanlarını sığınacaqla təmin etməklə onlara adekvat yardım və mühafizə təşkil etsin və həmin qurbanlara yardım edən QHT-ləri maliyyələşdirsin və insan alverindən zərər çəkən şəxslərin Konvensiya üzrə hüquqları barədə məlumatlılığını təmin etsin.

6. Tövsiyələrin icrasına nəzarət və hazırkı yekun müşahidələrin yayılması

Tövsiyələrin icrasına nəzarət

46. Komitə üzv Dövlətdən özünün üçüncü dövrü hesabatında hazırkı yekun qeydlərdə irəli sürülən tövsiyələrin icrasına nəzarətlə bağlı ətraflı məlumatları əks etdirməyi xahiş edir. Komitə həmçinin üzv Dövlətə həmin tövsiyələri baxılmaq üçün Hökumət üzvləri, parlament və məhkəmələrə, eləcə də dövlət və yerli səviyyədə müvafiq orqanlara təqdim etmək də daxil olmaqla tövsiyələrin həyata keçirilməsi üçün bütün zəruri tədbirləri görməyi tövsiyə edir.

47. Komitə üzv Dövləti üçüncü dövrü hesabatın hazırlanmasına vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarını cəlb etmək üçün səylərini artırmağa çağırır.

Hazırkı yekun qeydlərin yayılması

48. Həmçinin, Komitə Üzv Dövlətdən hazırkı yekun qeydləri məhkəmə, qeyri-hökumət təşkilatları və vətəndaş cəmiyyətinin digər üzvləri də daxil olmaqla, xaricdə işləyən Azərbaycanlı əməkçi miqrantlar və üzv Dövlətdə yaşayan və ya ondan tranzit kimi istifadə əcnəbi əməkçi miqrantlar arasında geniş şəkildə yaymağı xahiş edir.

7. Növbəti dövrü hesabat

49. Komitə üzv Dövlətdən üçüncü dövrü hesabatını 1 may 2018-ci il tarixində təqdim etməyi xahiş edir. Alternativ olaraq, üzv Dövlət sadələşdirilmiş hesabat prosedurundan istifadə edə bilər. Bu zaman, Komitə sonradan cavab üçün üzv Dövlətə təqdim ediləcək sualların siyahısını tərtib edir. Həmin siyahıdakı suallara üzv Dövlətin verdiyi cavablar Üzv Dövlət tərəfindən təqdim olunan ənənəvi dövrü hesabatı ehtiyac olmadan, Konvensiyanın 73-cü maddəsinə əsasən üzv Dövlət tərəfindən təqdim edilən hesabat rolunu oynayır. Könüllüyə əsaslanan həmin yeni qayda Komitənin 2011-ci ilin aprelinde keçirilmiş on dördüncü iclasında (A/66/48) qəbul edilmişdir.

Uşaq hüquqları Komitəsinin

Azərbaycanın təqdim etdiyi birgə
üçüncü və dördüncü dövrü hesabat üzrə
yekun qeydləri

Uşaq Hüquqları haqqında Konvensiya

Paylanma: Ümumi
12 mart 2012-ci il

Əsli: İngilis dilində
Qeyri-rəsmi tərcümə

Uşaq Hüquqları Komitəsi

Əlli doqquzuncu sessiya

16 yanvar - 3 fevral 2012-ci il

Konvensiyanın 44-cü maddəsi əsasında üzv Dövlətlər tərəfindən təqdim olunmuş hesabatların nəzərdən keçirilməsi

Yekun qeydlər: Azərbaycan

1. Komitə 17 yanvar 2012-ci il tarixində keçirilən 1671-ci və 1672-ci (bax CRC/C/SR.1671 və 1672) iclasları zamanı Azərbaycanın üçüncü və dördüncü dövrü hesabatını nəzərdən keçirmiş (CRC/C/AZE/3-4) və 3 fevral 2012-ci il tarixində 1697-ci iclası (bax CRC/C/SR.1697) zamanı aşağıdakı yekun qeydləri qəbul etmişdir.

I. Giriş

2. Komitə üzv Dövlətin hesabatvermə qaydaları əsasında birgə üçüncü və dördüncü hesabatının (CRC/C/AZE/3-4) təqdimatını, eləcə də məsələlər siyahısı üzrə yazılı cavablarını qəbul edir (CRC/C/AZE/Q/3-4/Add.1). Komitə üzv Dövlətin yüksək səviyyəli çoxsektorlu nümayəndə heyəti ilə konstruktiv dialoqun keçirilməsini yüksək qiymətləndirir.

3. Komitə üzv Dövlətin diqqətinə cari yekun qeydlərin üzv Dövlətin Uşaqların silahlı münaqişələrə cəlb edilməsinə dair Fakultativ Protokol (CRC/C/OPAC/AZE/CO/1) və Uşaq alverinə, uşaq fahişəliyinə və uşaq pornoqrafiyasına dair Fakultativ Protokola (CRC/C/OPSC/AZE/CO/1) dair təqdim etdiyi ilkin hesabat üzrə yekun qeydlər ilə birgə nəzərə alınmalı olduğunu çatdırır.

II. Üzv Dövlət tərəfindən həyata keçirilən tədbirlər və əldə olunmuş nailiyyət

4. Komitə aşağıdakı qanunvericilik tədbirlərinin qəbulunu müsbət qiymətləndirir:

(a) 2011-ci ildə Ailə Məcəlləsinə dəyişiklik edərək nikah yaşının 18 yaşına yüksəldilməsi;

(b) Hökumətin sosial xidmətlərin göstərilməsi sahəsində qeyri-hökumət təşkilatları ilə əməkdaşlığına şərait yaradan 2011-ci il tarixli Sosial xidmətlər haqqında qanun;

(c) Məişət zorakılığının qarşısının alınması üzrə 22 iyun 2010-cu il tarixli 1058-IIIQ nömrəli Qanun;

(d) Aztəminatlı ailələrin övladları, valideynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqlar, məktəbəqədər yaşlı uşaqlar və əlilliyi olan uşaqlar üçün ödənişsiz fiziki təlim/idman xidmətlərinin təminatı üzrə 5 mart 2010-cu il tarixli 971-IIIQD nömrəli Qanun;

(e) 20 aprel 2010-cu il tarixli 992-IIIQD nömrəli Qanun. Bu Qanunla doğum haqqında qeydiyyatın səhiyyə müəssisələri tərəfindən nəzarətini və tətbiqini təkmilləşdirən 166.3 və 166.4 nömrəli maddələr Ailə Məcəlləsinə əlavə edilib;

(f) Əlverişsiz şəraitdə yaşayan ailələrə Dövlət dəstəyini möhkəmləndirən 904-IIIQD nömrəli 27 oktyabr 2009-cu ildə qəbul edilmiş qanun;

(g) Təhsilin strukturlaşdırılması və təminatının təkmilləşdirilməsinə yönəlmiş 19 iyun 2009-cu il tarixli 833-IIIQ nömrəli Qanun;

5. Komitə həmçinin, aşağıdakı bəndlərin ratifikasiya və ya imzalanmasını dəstəkləyir:

(a) 2010-cu ildə Beynəlxalq Əmək Təşkilatının (BƏT) Analığın Mühafizəsi Konvensiyasının (Dəyişdirilmiş) dəyişdirilməsi haqqında 183 saylı Konvensiyası (2000);

(b) 2010-cu ildə BƏT-in Kişi və qadın işçilər – ailə vəzifələri olan işçilər üçün bərabər imkanlar və bərabər rəftar haqqında 156 saylı Konvensiyası (1981);

(c) 2010-cu ildə İnsan Alverinə qarşı Mübarizə haqqında Avropa Şurasının Konvensiyası;

(d) 2008-ci ildə Uşaqların cinsi istismardan və cinsi zorakılıqdan müdafiəsi haqqında Avropa Şurasının Konvensiyası;

6. Komitə aşağıdakı institusional və siyasi tədbirləri dəstəkləyir:

(a) Konvensiyanın həyata keçirilməsi üzrə fəaliyyətin koordinasiya edilməsi üzrə Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin təsis edilməsi;

(b) Uşaqların dövlət uşaq müəssisələrindən ailələrə verilməsi (De-institusionalizasiya) və alternativ qayğı üzrə Dövlət Proqramı (2006-2015).

III. Əsas problemlə sahələr və tövsiyələr

A. Başlıca həyata keçirmə tədbirləri (Konvensiyanın 4.42 və 44.6-cı maddələri)

Komitənin öncəki tövsiyələri

7. Komitə bir sıra öncəki tövsiyələrinin icra olunduğunu qeyd etsə də (CRC/C/AZE/CO/2), əksər tövsiyələrinin yerinə yetirilməməsi ilə bağlı narahatdır. Bunlar əsasən qanunvericilik, müstəqil monitoring, milli fəaliyyət planı, diri doğumun beynəlxalq tərəfindən istifadə olunmaması, valideyn qayğısından məhrum olmuş uşaqlar üçün ailə qayğısına bənzər alternativ qayğının mövcud olmaması, əlilliyi olan uşaqlar və yuvenal ədliyyənin icrası ilə bağlı tövsiyələrdir.

8. **Komitə üzv Dövləti ikinci dövrü hesabat üzrə yekun qeydlərdə həyata keçirilməli olan tövsiyələri, xüsusilə də qanunvericilik, müstəqil monitoring, milli fəaliyyət planı, diri doğumun beynəlxalq tərifindən istifadə olunmaması, valideyn qayğısından məhrum olmuş uşaqlar üçün ailə qayğısına bənzər alternativ qayğının mövcud olmaması, əlilliyi olan uşaqlar və yuvenal ədliyyənin icrasına dair tövsiyələri effektiv şəkildə həyata keçirmək üçün bütün zəruri tədbirləri görməyə çağırır.**

Qanunvericilik

9. Üzv Dövlətin Konstitusiyasında ratifikasiya olunmuş beynəlxalq müqavilələrə yerli qanunlara nisbətən daha çox üstünlük verildiyi və beynəlxalq müqavilələrin birbaşa tətbiqinə icazə verildiyini qeyd edərək, Komitə Konvensiyada birbaşa olaraq tətbiq olunmuş ədliyyə təcrübəsi və presedentində çatışmazlığın olduğu barədə narahatlığını ifadə etdi. Komitə hüquq-mühafizə və ədliyyə orqanları tərəfindən Konvensiya müddələrinin, xüsusilə də yuvenal ədliyyə, əlilliyi olan uşaqlar və valideyn qayğısından məhrum olmuş uşaqların hüquqları ilə bağlı qanunvericilik müddələrinin tətbiqindən imtina halları barədə dəfələrlə xəbərdarlıqların olduğunu xüsusi vurğulayır.

10. **Komitə üzv Dövləti məhkəmə və hüquq-mühafizə orqanlarının işində Konvensiya ilə tam uyğunluğu və Konvensiyanın standartlarına bağlılığı təmin etmək məqsədilə üzv Dövlətdən bütün yerli qanunvericiliyə hərtərəfli baxış keçirməyə çağırır.**

Koordinasiya

11. Konvensiyanın icra qaydaları haqqında daha ətraflı məlumat təqdim edilməsini nəzərdə tutan 924-IIIQD nömrəli qanunu qeyd edərək Komitə üzv Dövlətin cari sistemində uşaq hüquqları üzrə iki əsas mexanizmi: Yetkinlik yaşına çatmayanların işləri və hüquqlarının müdafiəsi üzrə komissiya və Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi arasında effektiv koordinasiyanın olmaması ilə bağlı narahatlığını ifadə edir. Komitə daha sonra bu orqanların müvafiq mandatları üzrə aydınlıq gətirilmədiyini qeyd edir. Bundan əlavə, Konvensiyanın həyata keçirilməsinin koordinasiyası və buna nəzarət edilməsi üçün Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən Nazirlər Kabineti daxilində uşaq hüquqlarının koordinasiya mexanizminin təsis olunması təklif olunsada, Komitə bu təklif üzrə heç bir irəliləyişin olmadığını bildirir.

12. **Komitə Yetkinlik yaşına çatmayanların işləri və hüquqlarının müdafiəsi üzrə komissiyalar və Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi üçün xüsusi vəzifələri təqdim edən tədbirlərin görülməsini tövsiyə edir. Bundan əlavə, üzv Dövlətdən Komitənin əlaqədə olduğu Dövlət müəssisələri və nazirliklər ilə müqayisədə qeyd olunan mexanizmlərin səlahiyyətləndirilməsini və Konvensiyanın həyata keçirilməsi ilə bağlı fəaliyyətlərin koordinasiyası üçün yuxarıda qeyd olunan mandatların texniki səlahiyyətli orqan tərəfindən dəstəklənməsinin təmin edilməsini nəzərdən keçirməyi tövsiyə edir. Bundan əlavə, üzv Dövləti Nazirlər Kabineti daxilində Yetkinlik yaşına çatmayanların işləri və hüquqlarının müdafiəsi üzrə komissiya üçün texniki katibliyin və Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi daxilində sektorlararası uşaq hüquqları məsələlərini nəzərdən keçirmək üçün hərtərəfli texniki işçi qrupun yaradılmasını nəzərdən keçirməyə çağırır.**

Milli fəaliyyət planı

13. İnsan Hüquqlarının Müdafiəsi üzrə Milli Fəaliyyət Planının təsis edilməsini dəstəkləyərək Komitə Konvensiyanın həyata keçirilməsi üçün nəzərdə tutulan hərtərəfli və yaxşı işlənib hazırlanmış strategiyanın olmaması ilə bağlı narahatlığını ifadə edir.

14. **Komitə Konvensiyanın prinsipləri və müddəalarının həyata keçirilməsi üçün üzv Dövlət tərəfindən hərtərəfli uşaq hüquqları haqqında akt ilə birgə hərtərəfli strategiya və proqramın işlənilib hazırlanması və həyata keçirilməsini tövsiyə edir. Bu halda, 2002-ci ilin may ayında BMT Baş Assambleyasının iyirmi yeddinci xüsusi sessiyası zamanı qəbul edilmiş "Uşaqlar üçün Dünya" nəticə sənədi nəzərə alınmalıdır. Komitə daha sonra Konvensiyanın həyata keçirilməsi üçün nəzərdə tutulan strategiyanın icra olunması məqsədilə üzv Dövlət tərəfindən müvafiq insan, texniki və maliyyə resurslarının toplanmasını tövsiyə edir.**

Müstəqil monitorinq

15. Komitə uşaq hüquqları pozuntuları ilə bağlı şikayətlərin qeydə alınması və araşdırılması üçün İnsan Hüquqları üzrə Ombudsman Təsisatı tərəfindən həyata keçirilən tədbirləri vurğulayır. Komitə Ombudsman tərəfindən uşaq hüquqları haqqında ilk xüsusi hesabatın Dövlət Parlamentinə təqdim olunmasını alqışlayır. Buna baxmayaraq, Komitə uşaq hüquqları üzrə adekvat səlahiyyətdə mandata sahib xüsusi müvəkkil olmaması ilə bağlı narahatlığını ifadə edir.

16. **Komitə uşaq hüquqlarının təşviqi və müdafiəsi üzrə müstəqil milli insan hüquqları təsisatlarının rolu haqqında 2 saylı (2002) Ümumi şərhə nəzərə alaraq üzv Dövlətin İnsan Hüquqları üzrə Ombudsman Təsisatı daxilində xüsusi olaraq uşaq hüquqları üzrə məsuliyyət daşıyan xüsusi müvəkkil və ya müvəkkil müavinin təyin edilməsini tövsiyə edir. Üzv Dövlət müvəkkilə İnsan Hüquqları üzrə Ombudsman ilə oxşar səlahiyyətdə mandat və toxunulmazlıq imkanı verməli və uşaqların şikayətlərini həssas və cəld şəkildə həll etməsi üçün onu müvafiq insan, texniki və maliyyə resursları ilə təmin etməli, eləcə də Konvensiya ilə bağlı hüquq pozuntuları üçün təzminatların ödənilməsini təmin etməlidir.**

Resursların toplanması

17. Üzv Dövlətin səhiyyə, təhsil və məcburi köçkün şəraitində olan uşaqların ehtiyaclarının ödənilməsi üçün nəzərdə tutulan maliyyə resurslarının toplanmasını genişləndirdiyini qeyd edərək, Komitə sosial xidmətlər üçün toplanmış resursların ümumi səviyyəsinin aşağı olması ilə bağlı narahatlığını bildirir. Daha sonra Komitə üzv Dövlətin milli, regional və yerli büdcəsində uşaq hüquqları yanaşması üzrə maliyyə vəsaitlərinin toplanmadığını bildirdi.

18. **Konvensiyanın 2, 3, 4 və 6-cı maddələrini vurğulayaraq, Komitə sosial xidmətlər üçün ayrılmış maliyyə resurslarının səviyyəsini minimum dərəcədə İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatına üzv Dövlətlərin orta səviyyəsinə uyğun gələcək şəkildə yüksəltməyi tövsiyə edir. Bundan əlavə, üzv Dövlət milli, regional və bələdiyyə səviyyəsində uşaq yönümlü büdcə prosesinin təsis edilməsini və bu zaman tibbi, təhsil və uşaqların müdafiəsi xidmətləri üçün aydın ayrılmaların nəzərdə tutulmasını, eləcə də xüsusi göstəricilər və izləmə sisteminin daxil edilməsini tövsiyə edir. Əlavə olaraq, Komitə bütün uşaqlar üçün Konvensiyanın həyata keçirilməsi üçün ayrılmış resursların səmərəliyi, müvafiqliyi və bərabərliyinə nəzarət etmək və qiymətləndirmək üçün mexanizmlərin təsis olunmasını tövsiyə edir.**

Korrupsiya

19. Komitə üzv Dövlətin korrupsiya ilə mübarizə tədbirlərini, eləcə də 2004-cü ildə korrupsiya ilə mübarizə haqqında qanunun qəbul edilməsini və milli strategiyanın təsis edilməsini dəstəkləyir. Buna baxmayaraq, Komitə üzv Dövlət daxilində bələdiyyə orqanları, eləcə də səhiyyə və təhsil əməkdaşları arasında korrupsiya hallarının kəskinləşməsi və yayılması ilə bağlı dərindən narahatlığını bildirir. Belə ki, bu hal Konvensiyanın həyata keçirilməsi və üzv Dövlətin resurslarının effektiv

istifadəsinə ciddi maneə törədir. Bundan əlavə, korrupsiya cinayəti törədənlərə qarşı cari sanksiyalar ilə cinayətlərin ciddiliyinin uyğun gəlməməsi Komitədə narahatçılıq doğurur.

20. Komitə üzv Dövləti bütün səviyyələrdə və sektorlar üzrə korrupsiyaya şəffaf şəkildə nəzarət etmək üçün mexanizmləri daha da möhkəmləndirməyə və hesabatvermə məqsədilə təhlükəsiz kanalları üzrə məlumatlılığı və əlçatanlığı təkmilləşdirməyə çağırır. Komitə doğum qeydiyyatı, tibb və təhsil sahələrində mövcud olan korrupsiya halları ilə bağlı üzv Dövlət korrupsiya əleyhinə qaynar xətt üzrə informasiyanın bu cür xidmətlərdən istifadə etmək istəyən şəxslər üçün aşkar təqdim olunması üçün tədbirləri nəzərdən keçirməyi tövsiyə edir. Komitə həmçinin, üzv Dövlətə korrupsiya cinayəti törədənlərin müvafiq sanksiyalar ilə tez bir zamanda cəzalandırılmasının təmin edilməsi üçün mexanizmlərin möhkəmləndirilməsini nəzərdən keçirməyi tövsiyə edir.

Məlumatların toplanması

21. Azərbaycanca uşaqların ümumi statistik məlumatlarının Dövlət Statistika Komitəsi tərəfindən nəşrini, o cümlədən uşaqlar üçün institusional qayğı və məişət zorakılığı ilə bağlı tərtib edilmiş məlumat bazalarını müsbət qarşıladığını qeyd edərək, Komitə bir daha Konvensiyanın həyata keçirilməsi üçün zəruri olan məlumatların olmaması ilə bağlı öncəki narahatlıqlarını bir daha vurğulayır. Komitə körpə və uşaq ölümü, uşaqların zəif qidalanması, əlilliyi olan uşaqlar, cinsi sui-istifadə və istismar halları haqqında məlumatların toplanması üçün effektiv sistemin olmamasını və bu vəziyyətin Konvensiyanın effektiv həyata keçirilməsi üçün ciddi maneə təşkil etdiyi barədə narahatlığını ifadə edir.

22. Komitə üzv Dövləti məlumatların toplanması, təhlili və monitorinqi məqsədilə hərtərəfli sistemin yaradılması üçün bütün zəruri insan, texniki və maliyyə resurslarını təmin etməyə və toplanmış məlumatların yaş, gender, etnik mənşə, coğrafi region və sosial-iqtisadi baza üzrə parçalandığından (disaqreqasiya) əmin olmağa çağırır. Komitə Hökumətdən qida çatışmazlığından, cinsi sui-istifadə və istismardan əziyyət çəkən uşaqlar, eləcə də əlilliyi olan uşaqlar, körpə və uşaq və yaxud ana ölümü haqqında məlumatların toplanmasına prioritet məsələ kimi baxılmasını tövsiyə edir.

Məlumatların yayılması və məlumatlılığın artırılması

23. Üzv Dövlət tərəfindən uşaq hüquqları haqqında internet səhifənin yaradılması və hüquq mütəxəssisləri üçün Konvensiya üzrə icbari təlimin keçirilməsinin müsbət addım olduğunu qeyd edərək, Komitə Konvensiya haqqında məlumatlılığın və biliklərin xüsusilə təhsil peşəkarları arasında məhdud olması ilə bağlı narahatlığını ifadə edir.

24. Komitə uşaqlar ilə və ya uşaqlar üçün çalışan, xüsusilə də kənd ərazilərində yaşayan və sığınacaq axtaranlar, qaçqınlar və məcburi köçkünlər ilə işləyən bütün peşəkarlar üçün təlim proqramları və məktəb kurikulumunda insan hüquqları və Konvensiya haqqında icbari modulların daxil edilməsini tövsiyə edir. Bundan əlavə Komitə üzv Dövlətdən uşaqlar üçün nəzərdə tutulmuş formada, xüsusilə də mətbuat, radio, televiziya, İnternet və digər media vasitələri, eləcə də uşaqların ictimai tədbirlərdə aktiv iştirakını təmin etməklə Konvensiya haqqında məlumatlılığın artırılması üçün mətbuatın iştirakının genişləndirilməsini tövsiyə edir.

Təlim

25. Üzv Dövlətin Parlament üzvlərinin uşaqlar ilə bağlı qanunvericiliyin qəbul edilməsində və nəzərdən keçirilməsində oynadıqları mühüm rola baxmayaraq, Komitə onların əksəriyyətinin Konvensiya haqqında məlumatlı və ya bilikli olmadığını bildirir.

26. Komitə üzv Dövlətə Parlament üzvləri üçün Konvensiya haqqında təlim keçirilməsini, bununla da onların qanunvericiliyi uşaq hüquqlarını tam şəkildə nəzərə almaqla qəbul etmə və baxışdan keçirmə potensiallarını artırmağı tövsiyə edir.

Vətəndaş cəmiyyəti ilə əməkdaşlıq

27. Komitə 2011-ci ildə üzv Dövlət tərəfindən sosial xidmətlərin təmin olunması üzrə qeyri-hökumət təşkilatları ilə hökumətin əməkdaşlıq etməsini təmin edən Sosial xidmətlər haqqında Qanunun qəbulunu, eləcə də Qeyri-hökumət təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurasının yaradılması və onun illik olaraq kiçik ölçülü layihələri maliyyələşdirməsini müsbət qarşılayır. Buna baxmayaraq, Komitə qeyri-hökumət təşkilatlarının üzv Dövlət tərəfindən lazımi dərəcədə dəstək və əməkdaşlıq ilə təmin olunmadıqlarını və qanunverici proseslərdə onlarla kifayət qədər məsləhətləşmənin aparılmadığını bildirir.

28. Komitə üzv Dövləti Konvensiyanın həyata keçirilməsində qeyri-hökumət təşkilatlarının rolunu artırmaq üçün onlara dəstəyini artırmağa dəvət edir. Bu zaman qeyri-hökumət təşkilatları qanunverici proseslərdə fəal iştirak etməyə cəlb edilə bilər.

Uşaq hüquqları və biznes sektoru

29. İnsan Hüquqları Şurasının 8/7 sayılı qətnaməsində Şuranın "Müdafiə et, Hörmət et və Təzminat ödə" çərçivəsini təsdiq etmiş və 17/4 sayılı Şuranın çərçivənin həyata keçirilməsi üçün yeni işçi qrupu yaratdığını nəzərə alaraq və Şuranın hər iki qətnamədə uşaq hüquqlarının biznes və insan hüquqları əlaqələrinin bir hissəsi olaraq daxil edilməsini qeyd edərək, Komitə üzv Dövlətdən ölkənin biznes sektorunun uşaq hüquqlarına hörmət etməsini təmin etmək üçün qanunverici və institusional tədbirlər görməyi tövsiyə edir:

(a) Azərbaycanda fəaliyyət göstərən şirkətlərdən, xüsusilə də ixrac və pambıq istehsal edən sənaye sahələrindən uşaq hüquqlarına hörmət edilməsinə xüsusi diqqət göstərməyi tələb edən qanunverici çərçivənin təmin edilməsi;

(b) Biznes müəssisələrindən ölkə daxilində və xaricində müəssisənin təchizat zənciri və ya həmkarları vasitəsilə əməliyyatlarında insan hüquqlarına təsirin qarşısının alınması və təsirin azaldılması işləri üçün tədbirlərin görülməsi;

(c) Uşaq hüquqlarına uyğun fəaliyyət üzrə uşaq hüquqları yönümlü göstəricilərin və parametrlərin daxil edilməsinin təşviq edilməsi və/və yaxud bizneslərin uşaq hüquqlarına təsiri üzrə xüsusi qiymətləndirmələrin aparılması da daxil olmaqla biznesin aparılması və nəticələr üzrə hesabatların verilməsi;

(d) Danışıqlardan və azad ticarət müqavilələrinin bağlanmasından öncə uşaq hüquqları da daxil olmaqla insan hüquqları üzrə qiymətləndirmələrin aparılmasının və hüquq pozuntularının qarşısının alınması üçün tədbirlərin görüldüyünün təmin edilməsi.

B. Ümumi müddəalar (Konvensiyanın 2, 3, 6 və 12-ci maddələri)

Qeyri ayrı-seçkilik

30. Komitə həssas vəziyyətlərdə olan uşaqlar, xüsusilə də əlilliyi olan uşaqlar, valideyn qayğısından məhrum olmuş uşaqlar və iqtisadi cəhətdən əlverişsiz ev təsərrüfatlarında yaşayan uşaqların tez-tez ayrı-seçkilik halları ilə üzləşmələri ilə bağlı olaraq dərin narahatçılıq keçirir.

31. **Konvensiyanın 2-ci maddəsinə uyğun olaraq, Komitə üzv Dövlətə bütün ərazisi boyunca bütün həssas qruplara qarşı istənilən ayrı-seçkilik halının ləğv edilməsi məqsədilə proaktiv və hərtərəfli strategiya qəbul etməsi istiqamətində öz səylərini artırmaq barəsindəki öncəki tövsiyəsini (CRC/C/AZE/CO/2, bənd. 25) bir daha xatırladır.**

Uşaqların ən ümdə maraqları

32. Üzv Dövlətin qanunvericiliyinin uşaqların ən ümdə maraqlarına istinad etdiyini qeyd edərək, Komitə Dövlət daxilində ən ümdə maraq prinsipinin qeyri-müvafiq tətbiqi ilə bağlı narahatlığını bildirdi. Məhkəmə icraatı prosesi baxımından Komitə uşağın gələcəyi və ən ümdə maraqlarının anlaşılması və təmsil olunması üçün hüquq mütəxəssisləri arasında potensial çatışmazlığı ilə bağlı narahatdır.

33. **Komitə üzv Dövləti uşağın ən ümdə maraqları prinsipinin bütün qanunverici, inzibati və məhkəmə icraatı proseslərinə, eləcə də uşaqlara təsiri olan bütün siyasətlər, proqramlar və layihələrə müvafiq şəkildə daxil edildiyindən və ardıcıl olaraq tətbiq olunduğundan əmin olmaq üçün öz səylərini möhkəmləndirməyə çağırır. Bütün məhkəmə və inzibati mühakimələrin və qərarların hüquqi əsaslandırılması müvafiq olduğu təqdirdə bu prinsipə əsaslanmalıdır.**

Yaşamaq, sağ qalmaq və inkişaf etmək hüququ

34. Komitə üzv Dövlətdə körpə ölümünün yüksək səviyyəsi ilə bağlı narahatlığını bildirir, belə ki ölkə bu sıralamada Avropada beşinci ən yüksək pillədə dayanır. Bundan əlavə, Komitə üzv Dövlətdə diri doğumun tərifinin Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı tərəfindən təsdiq edilmiş beynəlxalq tərifə uyğun gəlmədiyini bildirdi.

35. **Komitə üzv Dövləti körpə ölümünün azaldılması üçün bütün səylərini operativ şəkildə möhkəmləndirməyə çağırır. Bu zaman üzv Dövlət Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı tərəfindən qəbul edilmiş diri doğum tərifini qəbul etməlidir.¹**

Uşağın fikirlərinə hörmət

36. Komitə üzv Dövlət tərəfindən Uşaq Parlamentinin yaradılması və uşaqların məktəblərin idarəçiliyində iştirakını təmin edən məhdud sayda "uşaq dostu" məktəbləri adlı pilot layihəsinin təsis olunmasını müsbət qarşılayır. Buna baxmayaraq, Komitə məktəblərin əksəriyyətində uşaqların onlara aid qərarvermə proseslərində iştirak etmək imkanının məhdud olduğunu bildirir. Bundan

¹ Diri doğum anadan hamiləlik müddətindən asılı olmayaraq uşağın xaric olunması və doğulduqdan sonra göbək bağının kəsilməsi və ya placentanın daxilində olmasından asılı olmayaraq nəfəs alması və ya yaşadığını sübut edən hər hansı göstəricinin olması - məsələn, ürək döyüntüsü, göbək bağının nəbzi və ya əzələlərin hərəkətinin olmasıdır. Hər bir bu cür doğuş diri doğuş hesab olunur. Baxın: www.who.int/healthinfo/statistics/indneonatalmortality/en/.

əlavə, Komitə yaşını və yetkinliyini nəzərə alaraq məhkəmə icraatlarında uşaqların fikirlərinin nəzərə alınmadığını qeyd edir.

37. Konvensiyanın 12-ci maddəsi və Komitənin uşaq hüquqları haqqında 12 sayılı ümumi şərhinə (2009) əsasən, Komitə üzv Dövlətə aşağıdakı müddəaları tövsiyə edir:

(a) Zəruri insan, texniki və maliyyə resursları təmin etməklə uşaq dostu məktəb layihələrinin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi;

(b) Uşaqları məktəb idarəçiliyi və siyasətləri, eləcə də məhkəmə icraat proseslərində onlar ilə əlaqədar bütün qərarlarda fikirlərini açıq ifadə etməyə həvəsləndirmək.

C. Mülki hüquqlar və azadlıqlar (Konvensiyanın 7, 8, 13-17 və 37(a)-ci maddələri)

Doğum haqqında qeydiyyat

38. Komitə xüsusilə 18 yaşından kiçik olan şəxslər tərəfindən yeni doğulan körpələrin qeydiyyatdan keçirilməməsi barədə narahatlığını ifadə edir. Komitə xüsusi olaraq sosial-iqtisadi təcrid olunma və/və ya kənar regionlarda yaşayan valideynlərin, nikah yaşından kiçik olan anaların və bir çox hallarda nikah qeydiyyatı olmayan şəxslərin uşaqlarının vəziyyətinə diqqət yetirir. Bundan əlavə, Komitə doğum qeydiyyatı prosesində korrupsiya hallarının üstünlük təşkil etməsi və bunun nəticəsində, xüsusilə kənd və kənar ərazilərdə olmaqla, üzv Dövlətdə qeydiyyat xidmətlərinin göstərilməsində qeyri-qənaətbəxşlik və uyğunsuzluğun yaranmasından narahatdır.

39. Komitə uşağın doğum şəraitindən və/və ya valideynlərinin nikah və/və ya miqrasiya statusundan asılı olmayaraq bütün uşaqlar üçün vahid doğum qeydiyyatının təmin edilməsi üçün bütün zəruri tədbirlər görməyi tövsiyə edir. Həmçinin, üzv Dövlət tərəfindən nikah yaşından kiçik analar və/və ya kənd ərazilərində anaların uşaqlarının doğum qeydiyyatını sadələşdirmək üçün xüsusi tədbirlərin nəzərdən keçirilməsi tövsiyə olunur. Əlavə olaraq, Komitə doğum haqqında şəhadətnamələrinin təqdim olunması üzrə cavabdeh orqanlar daxilində korrupsiya ilə mübarizə üçün qanunverici tədbirlər daxil olmaqla xüsusi addımların atılmasını tövsiyə edir.

Düşüncə, vicdan və din azadlığı

40. Konvensiyanın 14 və 28-ci maddələrinə uyğun olaraq, Komitə üzv Dövləti təhsil hüququndan istifadə edərkən qız uşaqlarının din azadlığı hüququndan istifadə edə bilməsi üçün tədbirlər görməyə çağırır. Beləliklə, Komitə üzv Dövləti baş örtüyünü qadağan edən vahid məktəb forması siyasətinə kontekstə uyğun və çevik alternativləri nəzərdən keçirməyə təşviq edir.

Şəxsi həyatın (gizliliyin) toxunulmazlığı

41. Komitə uşaqların şəxsi həyatının toxunulmazlığına bir çox hallarda kifayət qədər hörmət bəslənilməməsi, xüsusilə də alternativ qayğı və yuvenal ədliyyə yerlərində uşaqların şəxsi keyfiyyətləri və danışıqlarının məxfi saxlanılmadığı barədə narahatlığını bildirir.

42. Komitə üzv Dövlətdən uşağın gizlilik hüququna hörmət etmək üçün bütün zəruri tədbirlərin həyata keçirilməsini və beləliklə, uşaqların bir fərd və hüquq sahibi olaraq təşviq olunması və ailə mühitindən kənar yaşayan uşaqlar üçün şəxsi keyfiyyətləri və danışıqlarının məxfi saxlanılmasına zəmanət verilməsini təmin etməyi tövsiyə edir.

Müvafiq məlumatla çıxış

43. Üzv Dövlətin qonşu Dövlət ilə münaqişəsinin çətinlikləri və mürəkkəbliklərini qeyd etməklə yanaşı, Komitə uşaqların televiziya, İnternet, mobil telefon və/və ya digər mətbuat vasitələri yolu ilə, qeyd edilən münaqişə haqqında da olmaqla, tərkibində şiddət olan materialı görməsi ilə bağlı narahatlığını bildirir. Komitə həmçinin eyni vasitələrlə uşaqların pornoqrafik materiallar izləməsi ilə bağlı öz narahatlığını bildirir.

44. Komitə üzv Dövləti qonşu Dövlət ilə davam etməkdə olan münaqişə konteksti də daxil olmaqla, uşaqların qeyri-müvafiq zorakı materialdan qorunmasına çağırır. Beləliklə, Komitə uşaqların izlədikləri bütün informasiya və mətbuat vasitələrinin müvafiq olduğunun təmin edilməsinin zərurətini vurğulayır.

Cismani cəza

45. Cismani cəzanın bütün formalarından uşaqların müdafiəsi üzrə qanun layihəsinin nəzərdən keçirildiyini qeyd edərək, Komitə cari qanunvericilik əsasında cismani cəzanın bütün kontekstlər üzrə qadağan olunmaması üzrə narahatlığını bildirir.

46. Komitə öncəki tövsiyələrini bir daha təkrar edərək (CRC/C/AZE/CO/2, para. 45) üzv Dövlətə bütün hallarda, ev şəraitində belə uşaqlara qarşı cismani cəzanın bütün formalarını qadağan edən qanunvericiliyin təqdim olunması və tam həyata keçirilməsini tövsiyə edir. Bundan əlavə, Komitə üzv Dövlətə uşaqların qeyri-zorakı və iştirak əsasında tərbiyə edilməsini təşviq edən maarifləndirmə və ictimai təhsil kampaniyaları həyata keçirməyi tövsiyə edir.

Uşaqlara qarşı zorakılıq, sui-istifadə və laqeydlilik

47. Komitə məişət zorakılığı haqqında 2010-cu ilin iyun ayında qüvvəyə minmiş 1058-IIIQ nömrəli qanunu müsbət addım kimi qeyd edir. Buna baxmayaraq, Komitə uşaqların sui-istifadəsi məsələsi baxımından qanunvericiliklə bağlı olaraq aşağıdakı məsələlərlə əlaqədar narahat qalır, belə ki, qanunvericilik:

(a) Məişət zorakılığı və uşaqlara qarşı zorakılığın sosial-mədəni səbəblərinə nəzər salmır, alternativ qayğı və ya ictimaiyyət arasında müdafiə tədbirləri haqqında məlumatlılığın artırılması müvafiq qaydada həyata keçirilmir;

(b) Uşaqlar ilə çalışan peşəkarlar üçün uşaqlardan sui-istifadə hallarına qarşı biliklərin toplanması və potensialın artırılması üzrə tədbirlərə malik deyil;

(c) Effektiv istinad və nəzarət mexanizmləri üçün zəruri olan informasiya sistemlərinin yaradılması və işlənməsini təmin etmir.

48. Komitə üzv Dövləti uşaqların zorakılıqdan müdafiəsinin möhkəmləndirilməsi və genişləndirilməsi üçün bütün zəruri hüquqi və təcrübi tədbirləri həyata keçirməyə çağırır:

(a) Məişət zorakılığına və alternativ qayğı alan uşaqlara qarşı zorakılığa dair, eləcə də bu cür hallar haqda məlumatın verilməsi üçün nəzərdə tutulan müvafiq kanallara dair məlumatlılığın artırılması, habelə bu cür halların qarşısının alınması üçün sosial-mədəni yanaşmaları təşviq etmək məqsədilə mətbuat, media vasitələri və İnternet vasitəsilə ictimai kampaniyaların həyata keçirilməsi;

(b) Uşaqlar ilə və ya uşaqlar üçün çalışan bütün peşəkar işçilər üçün uşaqlara qarşı sui-istifadə halları ilə mübarizə mövzusunda icbari təlimlərin təşkili;

(c) Uşaqlara qarşı sui-istifadə halları üzrə monitoring və istinad mexanizmlərinin, eləcə də bu mexanizmlər üçün tələb olunan məlumat sistemlərinin təsis olunması və işlənməsi;

49. BMT-nin uşaqlara qarşı zorakılığın araşdırılması (A/61/299) və Komitənin uşaq hüquqları və bütün zorakılıq hallarından azad olmaq hüququ haqqında 13 saylı ümumi şərhinə (2011) istinad edərək, Komitə üzv Dövlətə aşağıdakıları tövsiyə edir:

(a) Uşaqlara qarşı zorakılığın bütün formalarının ləğvinin prioritet məsələyə çevrilməsi, eləcə də gender məsələsinə xüsusi diqqət yetirməklə, BMT-nin uşaqlara qarşı zorakılıq haqqında araşdırmasının tövsiyələrinin həyata keçirilməsinin təmin edilməsi;

(b) Üzv Dövlət tərəfindən növbəti dövrü hesabat zamanı araşdırma tövsiyələrinin həyata keçirilməsi ilə bağlı məlumatın, xüsusilə də BMT Baş Katibinin Uşaqlara qarşı zorakılıq məsələsi üzrə Xüsusi Nümayəndəsi tərəfindən qeyd olunan tövsiyələrin icrası ilə bağlı məlumatın təqdim edilməsi:

- (i) Uşaqlara qarşı zorakılığın bütün formalarının qarşısının alınması və nəzərdən keçirilməsi üçün hər bir Dövlət daxilində hərtərəfli milli strategiyanın işlənilib hazırlanması;
- (ii) Uşaqlara qarşı zorakılığın bütün formalarına milli qanuni qadağanın tətbiq edilməsi;
- (iii) Uşaqlara qarşı zorakılıq üzrə milli məlumat toplanması sistemi, təhlil və məlumatın yayılması, eləcə də tədqiqat gündəliyinin möhkəmləndirilməsi.

D. Ailə mühiti və alternativ qayğı (Konvensiyanın 5, 18 (bənd. 1-2), 9-11, 19-21, 25, 27 (bənd. 4) və 39-cu maddələri)

Ailə mühiti

50. Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən Ailə Yardım Mərkəzlərinin yaradılmasını müsbət qarşılamaqla bərabər, Komitə ailələrə yardım göstərən və valideynlərin övladlarını ailə mühitindən kənar tərbiyələndirmək ehtiyacını aradan qaldırmaq üçün yerli xidmətlərin qeyri-adekvatlığı barədə narahatlığını bildirir.

51. Komitə yerli ailəyə dəstək xidmətlərinin, xüsusilə də həssas və/ və ya iqtisadi cəhətdən əlverişsiz şəraitdə olan ailələr üçün xidmətlərin keyfiyyətini və əlçatanlığını təkmilləşdirmək məqsədilə bütün zəruri tədbirləri həyata keçirməyə çağırır.

Ailə mühitindən məhrum olmuş uşaqlar

52. Komitə ailə mühitindən məhrum olmuş uşaqların de-institusionalizasiyası (uşaqların dövlət müəssisələrindən ailələrə verilməsi) üçün nəzərdə tutulan Dövlət Uşaq Müəssisələrinin Transformasiyası üzrə Baş Planı müsbət qarşılayır. Buna baxmayaraq, Komitə aşağıdakı məsələlər üzrə narahatlığını bildirir:

(a) Ailədən kənar qayğı mərkəzlərində uşaqların əksəriyyəti sosial-iqtisadi çətinlik, boşanma və ya ailə dəstək xidmətlərinin qeyri-adekvatlığı və ya çatışmazlığı səbəbindən və/ və ya valideynlərinin xüsusi müraciəti əsasında yerləşdirilmişdir;

(b) Foster (himayədar) valideynlər və qohum himayəçilər kimi alternativlər məhdud şəkildə təbliğ edilir və dəstəklənir ki, bu da belə alternativlərin ailə mühitindən məhrum olmuş uşaqlar üçün qeyri-adekvat səviyyədə mövcud olması ilə nəticələnir;

(c) Yetkinlik yaşına çatmayanların işləri və hüquqlarının müdafiəsi üzrə komissiya və üzv Dövlətin internat müəssisələrində uşağın ən ümdə maraqlarını nəzərə alaraq qayğı sistemi, qayğıdan sonrakı xidmətlər və ailəyə yenidən daxil edilməsinə hazırlıq üzrə uşaqlara dəstək göstərilməsi üçün həyata keçirilən tədbirlərin qeyri-adekvatlığı;

(d) Evlərindən kənarında yaşayış üçün nəzərdə tutulan məktəblərdə yerləşdirilən və nəticədə ailə mühitindən məhrum olan uşaqların sayının artmaqda olması.

53. Komitə üzv Dövləti uşaqların ailə mühitindən məhrum olması ilə nəticələnən faktorların aşağıdakı yollarla sistemativ olaraq araşdırılmasından və nəzərdən keçirilməsindən əmin olmağa çağırır:

(a) Uşaqların sırf sosial-iqtisadi çətinlik səbəbindən ailədən kənarında yerləşdirilməsinin qarşısını almaqla və valideynlər üçün uşaqlarına qayğı məqsədilə maliyyə və sosial xidmətləri möhkəmləndirməklə;

(b) Ailədən kənarında yerləşdirilmə zəruri olduqda, müraciət edən bütün valideynləri qeyd olunan müraciəti etmədən öncə məsləhətləşmə və dəstəklə təmin etməklə;

(c) Himayədar valideynlər üçün təlim, nəzarət və dəstəyin göstərilməsi və uşaqların qohum və himayədar valideynlərin yanında yerləşdirilməsinin təşviq edilməsi ilə;

(d) Bütün zəruri insan, texniki və maliyyə resurslarını toplayaraq uşaqların qayğı sistemini tərk etmələri üçün müvafiq şəkildə hazır olduqlarını və başlıca olaraq ailələrinə yenidən qovuşmaq üçün kifayət qədər dəstək aldıklarını təmin etməklə;

(e) Uşaqların daimi yaşamaq şəraitinə malik məktəblərdə yerləşdirilməsinin əsas səbəblərini nəzərdən keçirməklə yanaşı, həmin məktəblərdə təhsil və qayğının keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi və, bununla da, uşaqların ailə mühitinə malik olmaq hüququna xələl gətirilməsinin qarşısının alınması və mümkün qədər tez-tez hallarda uşaqların evlərini ziyarət etməsinin təmin edilməsi ilə.

Övladlığa götürmə

54. Komitə ailə mühitindən məhrum olmuş uşaqların yerli səviyyədə övladlığa götürülməsinin təşviq olunmadığı, uşağın ən ümdə maraqlarına uyğun olduğu halda belə bunun dövlət qayğısına alternativ kimi inkişaf etdirilmədiyi və ya tətbiq olunmadığı ilə bağlı narahatlığını ifadə edir. Bu məsələ ilə bağlı Komitə aşağıdakı müddəalar üzrə xüsusi narahatlığını bildirir:

(a) Xüsusilə əlilliyi olan uşaqlar və 5 yaşından yuxarı uşaqların üzv Dövlət daxilində övladlığa götürülməsinin aşağı səviyyədə olması;

(b) Övladlığa götürülmə prosesi zamanı uşağın maraq dairəsinin nəzərə alınmasında kəskin məhdudiyətlərin mövcud olması, bu zaman diqqətin uşağın maraq dairəsinin tam nəzərə alınmasına yönəlməsi əvəzinə onun övladlığa götürən valideynlərin ehtiyac və tələblərinə cavab verib-vermədiyinə yönəldilməsi;

(c) Övladlığa götürmə prosesi zamanı valideynlərə göstərilən dəstəyin, eləcə də övladlığa götürülən uşağın yeni ailəsinə inteqrasiyası üçün nəzarət prosedurlarının qeyri-adekvat olması;

(d) Övladlığa götürülmüş uşağın rifah halının təmin edilməsi üçün izləmə monitorinqinin mövcud olmaması;

(e) Uşaqların övladlığa götürülməsi ilə məşğul olan mütəxəssislərin məhdud imkanlar ilə təmin edilməsi və nəticə etibarilə övladlığa götürülmə prosedurları zamanı tez-tez gecikmələrin olması;

(f) Övladlığa götürülmüş uşaqların davamlı olaraq öz statusları və bioloji valideynləri haqqında məlumatla təmin edilməsi üçün tədbirlərin mövcud olmaması;

55. Komitə üzv Dövlətə övladlığa götürülmə üzrə qanunvericilik və təcrübələrini nəzərdən keçirməyi tövsiyə edir. Konvensiyanın uşaqların ən ümdə maraqları haqqında 3-cü maddəsi, valideynlərin hüquq və vəzifələri haqqında 5-ci maddə və uşaqların fikirlərini ifadə etmək haqqında 12-ci maddəsinə əsasən Komitə üzv Dövlətə aşağıdakı müddəaları xüsusi olaraq tövsiyə edir:

(a) Ailə mühitindən məhrum olmuş uşaqlar, xüsusilə də əlilliyi olan uşaqlar və 5 yaşından yuxarı uşaqlar üçün nəzərdə tutulan Dövlət qayğısına alternativ kimi övladlığa götürmənin Konvensiyaya uyğun şəkildə tətbiq edilməsi haqda məlumatlılığın artırılması; Komitə həmçinin üzv Dövlətə övladlığa götürülməsi üzrə yaş məhdudiyətinin artırılmasını nəzərdən keçirməyi tövsiyə edir;

(b) Övladlığa götürülmə prosesi zamanı uşağın ən ümdə maraqlarının, eləcə də uşağın fikirlərinin mümkün dərəcədə geniş səviyyədə nəzərə alınmasına uşağın yaşı və yetkinliyi amilinin daxil edilməsi;

(c) Övladlığa götürülmə prosesi zamanı himayədar valideynlər üçün sosial dəstək və məsləhətləşmə xidmətinin təmin edilməsi və övladlığa götürülmüş uşağın ailəyə daxil olmasına yardım edilməsi;

(d) Övladlığa götürülmə proseduru üzrə siyasət və təcrübələrin həyata keçirilməsinə nəzarət etmək və dövrü olaraq baxış keçirmək;

(e) Övladlığa götürülmə prosesində iştirak edən mütəxəssislər üçün Konvensiya daxil olmaqla təlimlərin təşkili və bununla da, uşaqların ehtiyaclarını qarşılamaq və uşağın himayədar valideyn ilə bağlı maraq dairəsini nəzərə alaraq cəld və effektiv prosedurların tətbiqi;

(f) Övladlığa götürülmüş uşaqların mənşəyi haqqında, xüsusilə də bioloji valideynlərin mənşəyi və tibbi tarixçəsi haqqında məlumatların qorunub saxlanılması və uşaqların müvafiq yaş dövrü və inkişaf səviyyəsində övladlığa götürüldükləri barədə məlumat əldə etmələrinin təmin edilməsi.

E. Əlillik, təməl sağlamlıq və rifah halı (Konvensiyanın 6, 18 (bənd 3), 23, 24, 26, 27-ci (bənd 1-3) maddələri)

Əlilliyi olan uşaqlar

56. Komitə Dövlət Uşaq Müəssisələrinin Transformasiyası üzrə Baş Planda nəzərdə tutulan müddəaları alqışlayır. Bu müddələrə əsasən hal-hazırda xüsusi təhsil müəssisələri olan bəzi məktəblər inklüziv təhsil məktəblərinə çevriləcək və digər pilot inklüziv məktəblər təsis olunacaq. Komitə həmçinin, əlilliyi olan uşaqları olan ailələr üçün əlavə gəlirin təmin olunduğunu qeyd edir. Buna baxmayaraq, Komitə aşağıdakı məsələlər üzrə narahatlığını bildirir:

(a) Əlilliyi olan uşaqların məruz qaldıqları ayrı-seçkilik və stiqmatizasiya;

(b) Üzv Dövlət daxilində əlillik anlayışının dəqiq izahının olmaması, eləcə də öyrənmə, koqnitiv və əqli əlilliyi olan şəxslərin və onların ehtiyaclarının qarşılınması üçün tədbirlərin dəqiq müəyyən edilməməsi;

(c) Cari qanunvericiliyin valideynlərə uşağın ən ümdə maraqları nəzərə alınmadan ondan sırf əlilliyinin olması əsasında imtina edərək onu Dövlət qayğısına ötürməsinə icazə verməsi;

(d) Üzv Dövlətin Əlilliyi olan Şəxslərin Hüquqları haqqında Konvensiya əsasında öhdəliklərinə uyğun olaraq əlilliyi olan şəxslər üçün sosial model yaşamasının olmaması;

(e) Əlilliyi olan uşaqlar üçün təmin edilən xidmətlərin qeyri-adekvatlığı və əlilliyi olan uşaqlar üçün inklüziv təhsil ilə əlaqədar geniş yayılmış məhdudiyətlərin olması. Bu hal uşaqların bir çox hallarda məktəb davamiyyətindən təcrid olunmasına, eləcə də əlilliyi olan uşaqlara qarşı sosial davranışda inkişafa mənfi təsir göstərir və tez-tez üzləşdikləri stigmatizasiyanı kəskinləşdirir.

57. Komitə əlilliyi olan uşaqların hüquqları ilə bağlı 9 saylı Ümumi şərhinə (2006) istinad etməklə üzv Dövlətə aşağıdakılarla bağlı müraciət edir:

(a) Əlilliyi olan uşaqlara qarşı ayrı-seçkiliyin aradan qaldırılması üzrə məlumatlılığın artırılması kampaniyaları həyata keçirilsin və bu ayrı-seçkiliyi qadağan edən qanunvericiliyin qüvvəyə mindirilməsi nəzərdən keçirilsin;

(b) Əlilliyi olan uşaqları dəqiq müəyyən edərək heç bir ayrı-seçkilik olmadan onların ehtiyaclarını qarşılamaq üçün öyrənmə, koqnitiv və əqli əlillik daxil olmaqla əlilliyin hüquqi tərfi təyin edilsin;

(c) Yeni doğulan körpələrin və/ və ya uşaqların sırf əlillik əsasında Dövlət qayğısına verilməsi qadağan edilsin, bu qadağanın əlilliyi olan uşaqları olan valideynlər üçün dəstək tədbirləri ilə möhkəmləndirilsin və Dövlət qayğısına verilmə nəzərdən keçirildiyi halda bu məsələnin uşağın ən ümdə maraqları nəzərə alınaraq yerinə yetirilməsi təmin edilsin;

(d) Əlilliyi olan Şəxslərin Hüquqları haqqında Konvensiyaya uyğun olaraq sosial model yaşaması qəbul edilsin, əlilliyi olan uşaqların cəmiyyətdə bərabər əsasda tam və effektiv iştirakına maneə törədən davranış və ətraf mühit əngəlləri nəzərdən keçirilsin və əlilliyi olan uşaqlar ilə və ya uşaqlar üçün çalışan bütün peşəkarlara təlim keçirilsin;

(e) Xüsusilə yerli səviyyədə olmaqla zəruri peşəkar (məsələn, əlillik məsələsi üzrə mütəxəssislər) və maliyyə resurslarının mövcud hala gətirilməsi və valideynlərə dəstək qrupları da daxil olmaqla icma əsaslı reabilitasiya proqramlarının təşviq olunması və genişləndirilməsi üçün daha böyük səylər göstərilsin; və

(f) Əmin edilsin ki, əlilliyi olan uşaqlar təhsil hüququndan istifadə edə bilirlər. Onların mümkün dərəcədə əsas təhsil sisteminə daxil edilməsi (inklüzivasiya) təmin edilsin.

Sağlamlıq və səhiyyə xidmətləri

58. Komitə, xüsusilə üzv Dövlətin kənd əraziləri və iqtisadi cəhətdən təcrid olunmuş vəziyyətdə olan bölgələrində yaşayan uşaqlar arasında olmaqla, uşaq ölümü əmsalının yüksək olması ilə bağlı dərin narahatlığını bildirir. Komitə səhiyyə mütəxəssisləri arasında yayılmış korrupsiya hallarının, qeyri-rəsmi ödənişlər ilə bağlı gözləntilərin səhiyyə xidmətindən istifadəyə maneə törətdiyini vurğulayır. Bundan əlavə, Komitə üzv Dövlətin iqtisadi inkişafına baxmayaraq ilkin tibbi yardımın qeyri-müvafiq şəkildə olduğunu qeyd edir.

59. Komitə ilkin tibbi yardım xidmətindən istifadə və bunun keyfiyyətinin artırılması üçün bütün zəruri insan, texniki və maliyyə resurslarının ayrılmasına çağırır. Nəticə etibarilə,

Komitə üzv Dövləti qeyd olunan səhiyyə xidmətlərinin xüsusilə kənd əraziləri və sosial-iqtisadi çətinlik yaşayan bölgələrdə olan uşaqlar üçün olmaqla bərabər şəkildə əlçatan olduğundan əmin olmağa çağırır. Komitə üzv Dövlətə uşaq ölümü əmsalını azaltmaq və qarşısını almaq məqsədilə Komitənin əldə etdiyi nəticələri nəzərə alaraq uşaq ölümünün xüsusi səbəbləri haqqında hərtərəfli araşdırma aparmağı tövsiyə edir.

Ana südü ilə qidalanma

60. Komitə üzv Dövlət daxilində yalnız ana südü ilə qidalanmanın aşağı dərəcədə olduğunu qeyd edir. Bundan əlavə, Komitə Ana Südü Əvəzləyicilərinin Beynəlxalq Marketinq Məcəlləsinin həyata keçirilməsi və monitorinqi haqqında heç bir məlumatın olmaması ilə bağlı narahatlığını bildirir. Həmçinin, ölkə daxilində ana südü ilə qidalanmanın erkən başlanması üçün kifayət qədər proqramların olmaması və Körpə Dostu Xəstəxana Təşəbbüsünə uyğun olaraq fəaliyyət göstərən doğum evlərinin az olmasını qeyd edir. Komitə üzv Dövlətə məxsus analığın mühafizəsi qanunvericiliyində əməkçi qadınların geniş kateqoriyalarının istisna edildiyi və yalnız iki aylıq analıq məzuniyyəti verildiyi və bu halın yeni doğulan körpələrin ana südü ilə qidalanmasına maneə olduğunu qeyd edir.

61. Komitə üzv Dövlətə aşağıdakı müddəaları tövsiyə edir:

(a) Yalnız ana südü ilə qidalanmanın genişləndirilməsi üçün, siyasi prosedurlar, təşviqat kampaniyaları və bütün tibb işçilərinə təlim keçirilməsi daxil olmaqla xüsusi tədbirlər görülməsinin nəzərdən keçirilməsi;

(b) Səhiyyə peşəkarları daxil olmaqla, ana südü ilə qidalanma, yaxşı qidalanmanın vacibliyi və körpələr üçün süni qidalanmanın riskləri barədə məlumatlılığın artırılması;

(c) Ana südü ilə qidalanmanın əhəmiyyətinə xüsusi diqqət göstərilməsi;

(d) Ana südü əvəzləyicilərinin marketinqi, satışı və paylaşdırılmasını tənzimləmək üçün monitorinq və hesabatvermə mexanizmlərinin təsis edilməsi və bu mexanizmlərdən istifadə haqqında məlumatın yayılması;

(e) Kifayət qədər maliyyə təmin etməklə və onun həyata keçirilməsindəki irəliləyişin və uğur əmsalının monitorinqi vasitəsilə Körpə Dostu Xəstəxana Təşəbbüsününü gücləndirilməsi;

(f) Əməkçi qadınlar üçün analıq məzuniyyəti haqqında qanunvericiliyin möhkəmləndirilməsi, təqdim olunan analıq məzuniyyəti müddətinin artırılması və əhatə dairəsinin genişləndirilməsi, eləcə də ana südü ilə qidalandırma və uşaq baxım mərkəzlərinin inkişaf etdirilməsi;

(g) Analığın mühafizəsi qanunvericiliyinə 183 nömrəli BƏT Konvensiyasına uyğun şəkildə dəyişiklik edilməsinin nəzərdən keçirilməsi. Bu zaman anaların daha yaxşı şəkildə yalnız ana südü ilə qidalandırmasına imkan yaratmaq məqsədilə doğuş sonrası analıq məzuniyyəti müddətinin uzadılması məsələsinin nəzərdən keçirilməsi.

Yeniyyətlərin sağlamlığı

62. Üzv Dövlətdə HIV infeksiyalarına yoluxmuş insanların ümumi sayının aşağı olduğunu qeyd edərək, Komitə infeksiyanın xüsusilə də küçə şəraitində olan uşaqlar arasında artması barədə narahatlığını bildirir. Bundan əlavə, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən sui-qəsd halları, onun risk faktorları və qarşısının alınması üçün həyata keçirilən tədbirləri müsbət qiymətləndirərək, Komitə üzv Dövlət daxilində yeniyyətlərin sui-qəsd hallarının artması ilə bağlı narahatlığını bildirir. Həmçinin, Daxili İşlər Nazirliyi tərəfindən azyaşlılara spirtli

içki və tütün məhsullarının satışının qadağan edilməsi üzrə yoxlanışların həyata keçirildiyini qeyd edərək, Komitə uşaqlar arasında spirtli içki və tütün məhsullarının istehlakının artmağa davam etməsindən narahatlıq keçirir.

63. Komitə üzv Dövlətə Uşaq Hüquqları haqqında Konvensiya əsasında yeniyetmələrin sağlamlığı və inkişafı haqqında 4 saylı Ümumi şərh (2003) nəzərə almağı tövsiyə edir:

(a) Cinsi əlaqə və reproduktiv sağlamlıq, xüsusilə də HIV-ə yoluxma riski nəzərə alınaraq və qoruyuculardan istifadənin təkmilləşdirilməsi üçün yeniyetmələrin məlumatlandırılmasının intensivləşdirilməsi;

(b) Yeniyetmələr arasında davam etmiş yüksək sui-qəsd əmsali ilə bağlı daha effektiv tədbirlər görmək. Bu zaman bu halların əsas səbəbləri üzrə dərin tədqiqatın aparılması üçün lazımi insan, texniki və maliyyə resurslarının ayrılması, gənclərin inkişafının və gəndərə həssas gizli məsləhət xidmətlərinin dəstəklənməsi, qayğı və reabilitasiya yerlərinin təmin edilməsi;

(c) Uşaqlar arasında spirtli içki və tütün qəbulu haqqında sisteməlik olaraq hərtərəfli informasiyanın toplanması və qeyd olunan məhsulların uşaqlara satışının qadağan edilməsi üçün zəruri tədbirlərin görülməsi; Komitə həmçinin, spirtli içki və tütün məhsullarının uşaqlar tərəfindən ümumi istifadə olunan televiziya, radio, nəşriyyat, İnternet və digər media vasitələrində təbliğatının qadağan edilməsini nəzərdən keçirməyi tövsiyə edir.

F. Təhsil, asudə vaxt və mədəni fəaliyyət (Konvensiyanın 28,29 və 31-ci maddələri)

Təhsil, o cümlədən peşə təlimi və qaydaları

64. Üzv Dövlət tərəfindən məktəbəqədər təhsilin 5 yaşından etibarən icbari olması məsələsini dəstəkləyərək, Komitə aşağıdakı məsələlər üzrə narahatlığını ifadə edir:

(a) Xüsusilə üzv Dövlətin təhsilə ayırdığı maliyyənin aşağı faizini təşkil edən erkən uşaqlıq dövründə qayğı və məktəbəqədər təhsil baxımından təhsil üçün ayrılmış maliyyə resurslarının qeyri-adekvat olması. Bu 5 yaşadək uşaqların böyük hissəsinin erkən uşaqlıq dövründə qayğı xidməti və/və ya məhkəbədər təhsil almaması ilə nəticələnir;

(b) Müəllim hazırlığının qeyri-adekvatlığı və bunun üzv Dövlət məktəblərində təhsilin keyfiyyətinə mənfi təsiri;

(c) Mövcud resursları ilə nisbətə üzv Dövlətdə müəllimlərin əməkhaqqı səviyyəsinin xeyli aşağıdır ki, bu da ən yaxşı namizədlərin müəllim olmaq fikrindən daşındırır və müəllimlər arasında rüşvət hallarının aradan qaldırılmasını mürəkkəbləşdirilməsi;

(d) Uşaqların təxminən 8-10 faizi məktəbə getmir.

65. Komitə üzv Dövlətə aşağıdakı müddəaları tövsiyə edir:

(a) Erkən uşaqlıq dövründə qayğı və məktəbəqədər təhsilin əhatə dairəsi və keyfiyyətinin təkmilləşdirilməsi və beləliklə, üzv Dövlətin universal məktəbəqədər təhsil üzrə siyasətini effektiv şəkildə icra etməsi məqsədilə erkən uşaqlıq dövründə qayğı xidmətləri və məktəbəqədər təhsil üçün nəzərdə tutulan insan, texniki və maliyyə resurslarının artırılması;

(b) Müəllim hazırlığı və ixtisaslaşma prosesinin yenidən nəzərdən keçirilməsi və möhkəmləndirilməsi, eləcə də BMT-nin Təhsil, Elm və Mədəniyyət Təşkilatı (YUNESKO), BMT-nin Uşaq Fondu (UNICEF) və beynəlxalq ekspertlərdən yardımın əldə edilməsi;

(c) Təhsilin keyfiyyətinin artırılması, ixtisaslı şəxslərin peşələrinə cəlb olunması və müəllimlər arasında korrupsiya hallarının aradan qaldırılması üçün müəllimlərin əməkhaqqı səviyyəsinin artırılmasının nəzərdən keçirilməsi; təhsil sistemində korrupsiya halı ilə rastlaşdıqları halda bütün şagirdlərin asanlıqla istifadə edə biləcəkləri məruzəetmə və sanksiya mexanizmlərinin təsis olunması;

(d) Uşaqların məktəbə getməməsinin əsas səbəblərinin araşdırılması və nəzərdən keçirilməsi və bütün uşaqların əsas təhsili tamamlamasının təmin edilməsi.

G. Xüsusi müdafiə tədbirləri (Konvensiyanın 22, 30, 38, 39, 40, 37 (b)-(d), və 32-36-cı maddələri)

Sığınacaq axtaran və qaçqın uşaqlar

66. Komitə üzv Dövlət tərəfindən ərazisi daxilində məcburi köçkünlərin vəziyyətinin yaxşılaşdırılması üçün həyata keçirilən önəmli tədbirləri yüksək qiymətləndirir. Buna baxmayaraq, Komitə sığınacaq axtaran uşaqların vəziyyəti ilə bağlı dərin narahatlığını bildirir. Bu məsələ ilə bağlı Komitə aşağıdakı müddəalar üzrə narahatlığını bildirir:

(a) Müşayiət olunmayan və valideynlərindən ayrılmış sığınacaq axtaran uşaqların müdafiəsi və yardımı üçün xüsusi tədbirlər təmin etmək məqsədilə heç bir mexanizm mövcud deyil və qaçqın termini ardıcıl və uşaqlar üçün nəzərdə tutulmuş şəkildə tətbiq olunmur;

(b) Qaçqınlar üzrə cari qanunvericilik rəsmi olaraq qaçqın kimi tanınmayan və təhlükəli şərait səbəbindən ölkələrinə qayıda bilməyən, çeçen mənşəli uşaqlar daxil olmaqla şəxslərin hərtərəfli müdafiəsini təmin etmir;

(c) Üzv Dövlət Qaçqınların və məcburi köçkünlərin statusu üzrə 1999-cu il qanununda nəzərdə tutulan sığınacaq axtaranların hüquqi müdafiəsi və rifah halı üzrə üzərinə heç bir öhdəlik götürmür. Xüsusilə, ərazi üzrə sığınacaq axtaranlar və onların övladları qanunvericilikdə mövcud boşluqlar və icra prosesində gecikmələr səbəbindən ictimai səhiyyə, təhsil, sosial xidmətlər və ya müvafiq yaşayış standartından istifadə edə bilmirlər.

(d) Üzv Dövlət sığınacaq axtaranların doğulmuş körpələri üçün doğum qeydiyyatı təmin etməyərək, onları vətəndaşlığı olmayan şəxs qrupu riskində qoyur;

(e) Üzv Dövlətin yeni miqrasiya məcəlləsi layihəsi müdafiə və humanitar statusu əhatə edən hərtərəfli müddəalara malik deyil, bu isə özlüyündə zəruri sosial xidmətlərdən istifadə etmək istəyən uşaqlar üçün mühüm maneəyə çevrilir.

67. Komitə üzv Dövləti sığınacaq axtaran uşaqların vəziyyəti ilə bağlı təcili və zəruri tədbirlər görməyə və aşağıdakı vacib addımları atmağa çağırır:

(a) Uşaqlar tərəfindən sığınacaq iddialarının nəzərdən keçirilməsi, uşaqların xüsusi ehtiyacları və hüquqlarını nəzərə alan qaçqın statusunun müəyyənləşdirilməsi proseduru, müşayiət olunmayan və valideynlərindən ayrılmış sığınacaq axtaran uşaqlara xüsusi diqqət göstərilməsi və bu prosedurların uşaqlar üçün nəzərdə tutulduğunu və beynəlxalq qaçqın və insan hüquqları qanunlarına uyğun olmasının təmin edilməsi;

(b) Çeçen mənşəli uşaqlar daxil olmaqla, rəsmi olaraq qaçqın kimi tanınmayan və ölkələrindəki ictimai asayişin pozulması və ya silahlı münaqişə səbəbindən öz mənşə ölkələrinə qayıda bilməyən uşaqlar üçün müdafiənin təmin edilməsi;

(c) Qaçqınlar və məcburi köçkünlərin statusu üzrə 1999-cu il qanununu və digər qanunvericiliyi tam həyata keçirmək və sığınacaq axtaran vəziyyətdə olan uşaqlar üçün ərzaq, sığınacaq, tibbi qulluq və təhsil imkanlarından istifadə hüququnun təmin edilməsi;

(d) Statusundan asılı olmayaraq Azərbaycan ərazisində anadan olmuş bütün uşaqlar üçün doğum qeydiyyatının təmin edilməsi və bütün zəruri sənədlərin əldə olunması;

(e) BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı daxil olmaqla qanun layihəsinin hazırlanma prosesində hüquqi ekspertiza və şərhlərin nəzərə alınması və qaçqınlar ilə əlaqədar məsələlərin daimi həll yollarının axtarılması üzrə Hökumətə yardım göstərilməsi.

68. Yuxarıda qeyd olunan tövsiyələri nəzərə alarkən, Komitə üzv Dövlətin diqqətinə Beynəlxalq Müdafiə üzrə Təlimatları çatdırır: 1951-ci il Konvensiyasının uşaqlar üçün sığınacaq iddiaları haqqında 1(A)2 və 1(F) maddələri və/və ya 2009-cu ilin dekabr ayında BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı tərəfindən təqdim olunmuş Qaçqınların Statusu ilə bağlı 1967-ci il tarixli Protokol.

Uşaq əməyi daxil olmaqla iqtisadi istismar

69. Komitə üzv Dövlətdə, gənc uşaqlar da daxil olmaqla, çox sayda uşağın kənd təsərrüfatının çay, tütün və pambıq sektorlarında, o cümlədən təhlükəli vəziyyətlərdə qeyri-rəsmi işə cəlb olunmasından narahatdır:

70. Konvensiyanın 32-ci maddəsinə müvafiq olaraq, Komitə üzv Dövlətdən Uşaq Əməyinin Ən Pis Formalarının Aradan Qaldırılması üzrə Qadağalar və Təcili Tədbirlər üzrə 182 nömrəli BƏT Konvensiyası əsasında qanunvericiliyin uyğunlaşdırılması və öhdəliklərinin təmin edilməsi üçün hüquq-müdafiə mexanizmlərinin təsis olunması nəzərə alınaraq, qeyri-rəsmi iş üzrə məlumat toplanması və şəraitin monitorinqi üçün mexanizmlərin təsis edilməsini tövsiyə edir. Bundan əlavə, Komitə üzv Dövləti uşaqların heç bir zaman təhlükəli vəziyyətlərdə işə cəlb olunmamalarından əmin olmağa çağırır.

Küçə şəraitlərində uşaqlar

71. Komitə küçə şəraitində yaşayan və müxtəlif növ sui-istifadə və istismar halları ilə üzləşən uşaqlar ilə bağlı məsələlərin qeyri-adekvatlığı haqqında dərin narahatlığını bildirmişdir. Bundan əlavə, Komitə alternativ qayğı müəssisələrinin məhdudluğundan və bu müəssisələri tərk edən uşaqlar üçün dəstək mexanizmlərinin mövcud olmaması, bu amillərin uşaqların küçə şəraitində yaşamasına səbəb olan vacib faktorlar olmasından narahatdır. Komitə bu uşaqların sui-istifadə və istismara məruz qalmasının yüksək riskindən və küçə şəraitində yaşayan uşaqların müdafiəsi və sosial reintegrasiyası üçün sosial xidmətlərin, eləcə də geyim, yaşayış, səhiyyə və təhsil xidmətlərinin qeyri-adekvatlığı ilə bağlı narahatlığını ifadə edir.

72. Komitə üzv Dövlətə milli və beynəlxalq qeyri-hökumət təşkilatları ilə əməkdaşlıq çərçivəsində aşağıdakı müddəaları tövsiyə edir:

(a) Başlıca səbəbləri və əhatə dairəsi haqqında dəqiq məlumat əldə etmək məqsədilə küçə şəraitində yaşayan uşaqların vəziyyətinin sistematik olaraq qiymətləndirilməsi və növbəti hesabat zamanı Komitəyə məlumatın təqdim olunması;

(b) Sözügedən uşaqların fəal iştirakı ilə qeyd olunan halların qarşısını almaq və azaltmaq üçün hərtərəfli siyasətin işlənilib hazırlanması və həyata keçirilməsi;

(c) Küçə şəraitində yaşayan uşaqların zəruri müdafiə, tibbi qayğı xidməti, təhsil və digər sosial xidmətlər ilə təmin olunması;

(d) Uşaqların özlərini necə müdafiə edə biləcəkləri və onları istismar edən şəxslərə qarşı necə şikayət edə biləcəkləri haqda adekvat məlumatla təmin edilməsi;

(e) Uşağın ən ümdə maraqlarına uyğun olduğu halda ailə ilə yenidən birləşmə proqramlarının dəstəklənməsi.

Yardım xətləri

73. Komitə üzv Dövlət tərəfindən uşaq hüquqları daxil olmaqla, insan hüquqları məsələləri üçün çoxsaylı telefon yardım xətlərinin təsis edilməsini yüksək qiymətləndirir. Buna baxmayaraq, Komitə xüsusi sahələr üzrə müxtəlif çoxsaylı yardım xətlərinin uşaqların onlardan rahat istifadə etməsinə maneə törədilməsi, xüsusilə də bir sıra Dövlət müəssisələrini əhatə edən məsələlər üzrə narahatlığını ifadə etmişdir. Komitə xüsusi sahələr üzrə çox sayda müxtəlif yardım xətlərinin mövcud olmasının uşaqların onlardan, xüsusilə bir neçə Dövlət orqanı ilə bağlı olan məsələlər zamanı rahat istifadə edə bilməməsi ilə nəticələnmə biləcəyindən narahatdır:

74. **Telefon yardım xətlərinin istifadəsini və uşaqlara münasibliyini təkmilləşdirmək məqsədilə Komitə üzv Dövlətə uşaqlar üçün ümumi yardım xəttinin təsis olunmasını nəzərdən keçirməyi və bu yardım xəttində çalışan heyətin Konvensiya və Əlavə Protokollar üzrə təlimdən keçirilərək uşaqlara həssas və uşaq dostu xidmətlər göstərməsini təmin etməyi tövsiyə edir.** Əlavə olaraq, Komitə göstərilən dəstəyin və verilən məsləhətlərin keyfiyyətindən əmin olmaq üçün yardım xəttinin müntəzəm olaraq effektiv monitoring mexanizmi ilə müşayiət olunmasını tövsiyə edir.

Yuvenal ədliyyə - yetkinlik yaşına çatmayanların ədalət mühakiməsi

75. Üzv Dövlətin hüquq-mühafizə işçiləri üçün yuvenal ədliyyə sahəsində bəzi təlim proqramlarının təmin edilməsini başlatmış olduğunu və yuvenal ədliyyə qanunvericiliyinin qüvvəyə mindirilməsi üçün səylər göstərmiş olduğunu qeyd etməklə bərabər, Komitə, 1997-ci il (CRC/C/15/Əlavə.77, bənd. 28 və 49) və 2006-cı il (CRC/C/AZE/CO/2, bənd. 67) tarixli tövsiyələrinə baxmayaraq, üzv Dövlətin yuvenal ədliyyə sistemində əhəmiyyətli təkmilləşmənin olmamasından ciddi dərəcədə narahatdır. Komitə xüsusilə aşağıdakı hallar üzrə narahatlığını ifadə edir:

(a) Üzv Dövlət Konvensiyanın müddəalarına müvafiq olaraq qanunla ziddiyətdə olan uşaqların vəziyyətini əhatə edən yuvenal ədliyyə qanunvericiliyini hələ qəbul etməyib;

(b) Uşaqlarla bağlı istintaq işləri və qanunla ziddiyətdə olan uşaqların təhqiqatı üzrə ixtisaslaşmış hüquq-mühafizə orqanı əməkdaşları mövcud deyil;

(c) 18 yaşından aşağı olan şəxslərlə böyüklər kimi rəftar olunduğu cinayət halları mövcuddur;

(d) 18 yaşından kiçik şəxslər tez-tez uzun müddət istintaq təcridxanalarında saxlanılırlar. Bu zaman saxlanılan şəxslər heç də hər zaman böyük şəxslərdən ayrı yerdə saxlanılmırlar. bu hala qadın məhbusların cinayət hallarında daha çox rast gəlinir;

(e) Azadlıqdan məhrumetməyə alternativlər kifayət dərəcədə nəzərə alınmır və tətbiq olunmur. 18 yaşından kiçik şəxslər 10 ilədək həbs müddətinə məhkum edilə bilər;

(f) Saxlanma şərtləri çox hallarda zəif və qeyri-qənaətbəxşdir. Sıxlıq çox hallarda ciddi problemdir;

(g) Qanunla ziddiyətdə olan 18 yaşadək şəxslər üçün nəzərdə tutulan bərpa, yardım və reintegrasiya xidmətləri qeyri-kafidir.

76. Komitə bundan öncəki tövsiyələrini təkrar edir və üzv Dövləti öz yuvenal ədliyyə sistemini tam şəkildə göstərilənlərə uyğun vəziyyətə gətirməyə çağırır: Konvensiya, xüsusilə də onun 37, 40 və 39-cu maddələri; Yetkinlik yaşına çatmayanlar barəsində ədalət mühakiməsinin icrasına dair Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Minimal Standart Qaydaları (Pekin Qaydaları), Yetkinlik yaşına çatmayanlar arasında cinayətkarlığın aradan qaldırılmasına dair Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Aparıcı Təlimatları (Ər-Riyad Təlimatları), Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Azadlıqdan məhrum edilmiş yeniyetmələrin Müdafiəsi Qaydaları və Cinayət mühakiməsi sistemində uşaqlar üzrə tədbirlərə dair Təlimatlar; və Komitənin yuvenal ədliyyə üzrə ümumi müzakirə apardığı gündə vermiş olduğu tövsiyələr (CRC/C/46, para. 203-238):

(a) Vətəndaş cəmiyyətinin də daxil edildiyi və işləməsi üçün resurs və texniki ehtiyaclarla tam şəkildə cavab verən açıq məsləhətləşmə prosesi vasitəsilə yuvenal ədliyyə üzrə qanunun qüvvəyə mindirilməsi nəzərdən keçirilsin; yuvenal ədliyyə təsis olunanadək bütün hüquq, penitensiar və hüquq-mühafizə orqanları əməkdaşlarının Konvensiya üzrə təlimdən keçirilməsi təmin edilsin;

(b) Xüsusilə uşaqlara həssas təhqiqat və istintaq sahəsində hazırlığın olması baxımından uşaqlar üçün ixtisaslaşmış polis xidmətinin təsis olunması nəzərdən keçirilsin;

(c) 18 yaşından kiçik şəxslərin yalnız son vasitə olaraq və ən qısa zaman müddətində azadlıqdan məhrum edildiyini təmin etmək üçün bütün zəruri tədbirlər görülsün. Bu cür tədbirlərə xüsusilə, qanunla ziddiyətdə olan uşaqlar üçün yayındırma mərkəzləri və/və ya hüquqi klinikaların təsis edilməsi də daxil olmaqla, saxlanma cəza növlərinə alternativlərin hazırlanması və onların icra edilməsi daxildir;

(d) Həbsdə olan 18 yaşından kiçik şəxslərin, xüsusilə də qadınların Cəzaların İcrası Məcəlləsinin 72.1-ci maddəsinə uyğun olaraq böyüklərdən ayrı saxlanılması təmin edilsin;

(e) 18 yaşından kiçik şəxslərin saxlanma şəraitini əsaslı şəkildə yaxşılaşdırmaq üçün təcili tədbirlər görülsün və bu tam şəkildə beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılsın;

(f) Azadlıqdan məhrum edilmiş 18 yaşından kiçik şəxslər təhsil fəaliyyətlərinə dair hərtərəfli proqram (bədən tərbiyəsi daxil olmaqla) ilə təmin edilsin;

(g) Uşaqların bərpası və sosial reintegrasiyası sahəsi üzrə peşəkarlar hazırlansın və qanunla ziddiyətdə olan 18 yaşadək bütün şəxslərin işlərinə baxılması üçün polis nəzdində xüsusi bölmələr yaradılsın;

(h) Digər qurumlarla birlikdə Yuvenal Ədliyyə üzrə Qurumlararası Panel və/ və ya Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Narkotiklər və Cinayətlər üzrə İdarəsi, UNICEF və BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığından texniki yardım istənilsin;

Cinayət şahidlərinin və qurbanlarının müdafiəsi

77. Komitə həmçinin üzv Dövlətə müvafiq hüquqi müddəalar və qaydalar vasitəsilə sui-istifadə, məişət zorakılığı, cinsi və iqtisadi istismar, oğurlanma və insan alveri qurbanı olan

uşaqların, o cümlədən bu cür cinayətlərin şahidi olan uşaqların Konvensiya tərəfindən tələb edilən müdafiə ilə təmin edildiklərindən əmin olmasını və bu zaman üzv Dövlətin Uşaq cinayət qurbanları və şahidləri ilə bağlı məsələlərdə Ədliyyə üzrə Təlimatları (İqtisadi və Sosial Şuranın qətnaməsi 2005/20, əlavə) tam şəkildə nəzərə almasını tövsiyə edir.

H. Beynəlxalq insan hüquqları alətlərinin ratifikasiyası

78. Komitə üzv Dövləti uşaq hüquqlarının həyata keçirilməsini daha da möhkəmləndirmək üçün “Bütün şəxslərin məcburi yoxaçıxmalardan müdafiə olunması haqqında” Beynəlxalq Konvensiya da daxil olmaqla bütün əsas insan hüquqları alətlərinə qoşulmağa dəvət edir.

I. Regional orqanlar ilə əməkdaşlıq

79. Komitə üzv Dövlətə Konvensiyanın həyata keçirilməsində həm üzv Dövlət daxilində, həm də Avropa Şurasına üzv olan digər ölkələr daxilində Avropa Şurası ilə əməkdaşlıq etməyi tövsiyə edir.

J. Növbəti addımlar və tövsiyələrin yayılması

80. Komitə cari tövsiyələrin Hökumət üzvləri, Parlament, regional orqanlar və digər yerli Hökumət idarələrinə müvafiq şəkildə nəzərdən keçirilməsi və əlavə tədbirlər üzrə ötürülməsini təmin edərək tam həyata keçirilməsi üçün bütün zəruri tədbirlərin icra olunmasını tövsiyə edir.

81. Komitə əlavə edərək tövsiyə edir ki, üzv Dövlət tərəfindən təqdim edilmiş birgə üçüncü və dördüncü dövrü hesabat və yazılı cavablar, eləcə də Komitə tərəfindən qəbul edilmiş müvafiq tövsiyələr (yekun qeydlər) Konvensiya və onun icrasına dair müzakirə təşkil etmək və məlumatlılıq yaratmaq məqsədilə ölkədə istifadə olunan dillərdə internet vasitəsilə (yalnız bu vasitə ilə məhdudlaşmamaqla) geniş şəkildə ictimaiyyətə, vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarına, gənc qruplara, peşəkar qruplara və uşaqlara təqdim edilsin.

K. Növbəti hesabat

82. Komitə üzv Dövlətdən beşinci və altıncı dövrü hesabatını 11 mart 2018-ci il tarixində təqdim etməyi xahiş edir. Komitə 1 oktyabr 2010-cu il tarixində qəbul edilmiş müqaviləyə xas hesabatvermə təlimatlarını (CRC/C/58/Rev.2 və Düzəliş. 1) diqqətə çatdırır və gələcək hesabatların təlimatlara uyğun olması və 60 səhifədən çox olmamasını bildirir. Komitə üzv Dövləti hesabatını təlimatlara uyğun şəkildə təqdim etməyə çağırır. Hesabat səhifə məhdudiyətini aşaraq təqdim olunduqda, üzv Dövlətdən hesabatı yenidən nəzərdən keçirmək və yuxarıda qeyd olunan təlimatlara əsasən təqdim etmək xahiş ediləcək. Komitənin qeydinə əsasən, əgər üzv Dövlət hesabatı baxış keçirmək və onu yenidən təqdim etmək iqtidarında deyilsə, müqavilə orqanının nəzərdən keçirilməsi məqsədilə hesabatın tərcüməsinə zamanət verilmir.